Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 83 (11881) | 1982 чылдың апрель 9, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көп.

ТЕХНИКАНЫ — ФЕРМАЛАРЖЕ

Амгы үеде машиналар болгаш механизмнер мал ажылдыгларның идегелдиг дузалакчылары апарган. Оларны мал чемнерин бүдүреринге, малды чемгереринге, саалдага, кажаалар иштин аштап-арыглаарынга база өске-даа ажылдарга ажыглап турар. Техниканы билдилиг ажыглаан тудум-на, фермаларның продукция бээри, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедиир дээрзи билдингир.

Бистиң республиканың фермаларында амгы үеде холуксаалыг чемнер белеткээр дөрт цех, сезен алды чем цеги, кухнязы, шөлү бар. Мал туруштарының 100 муңунда чемнерни үлээрин, сугну кудуп бээрин, өдээн аштаарын, 14 муң 320-зинде саалданы бүрүн механизастаан. Ынчалзажок, бо саннарны көөрге хөй-даа болза, ылаңгыя мыйыстыг бода мал фермаларын бүгү талалыг механизастааның деңнели ам-даа дыка куду — 27,5 хуу. Улуг-Хем, Бай-Тайга, Өвүр, Эрзин, Тес-Хем Тожу дээн ышкаш районнарның ажыл-агыйларында фермалар колдуу-ла механизастаттынмаан, бүгү-ле ажылдарны хол-биле кылып турар. Ооң түңнелинде фермаларның продуктулуу-даа, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү-даа, продукцияның шынары-даа куду болуп артпышаан.

Ындыг турбуже, ажыл-агыйлар саалда аппараттарын, транспортёрларны, автопоилкаларны болгаш өске-даа механизмнерни садып алыр талазы-биле чагыгларны Сельхозтехкүркомга киирип турары дыка эвээш. Чижээ, эрткен чылын совхозтар электрилиг саалданың чүгле 17 аппарадын чагыткан. Херек кырында келген 36 аппараттың артканнары складта ам-даа чытпышаан.

Малды чемгерер, суггарар, саарындан эгелээш өске-даа аар ажылдарны механизастап, бар дериг-херекселдерни эки ажыглап турар фермаларның бүдүрүлге көргүзүглери эки. Чижээ, «Большевик» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының коллективи эрткен чылын бир инекке онааштыр 2397, «Саян», «Искра» совхозтарныы 2185 база 2100 кг сүттү сагган. «Революцияның чалбыыжы». ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «Бүрен», «Енисей» дээш өске-даа совхозтарның эки механизастаттынган фермалары база-ла бедик көргүзүглерлиг.

Адаттынган ажыл-агыйларда хөй-хөй саанчылар электрилиг саалданың ёзулуг мастерлери апарган болгаш сүт саалдазын чыл бүрүде көвүдедип турар. Чижээ, «Большевик» совхозтуң саанчызы Т. Д. Кара-Сал бодунга быжыглаттынган инектериниң бирээзинден-не 3084 кг сүттү, «Кызыл тараачындан» К. М. Кыргыс — 2956, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтан Е. Д. Монгуш 2950 килограммны сагган. Техниканы, күш-ажылдың депшилгелиг аргаларын билдилиг ажыглап турар «чаа муңчуларны» өске-даа совхозтардан адап болур. Партия организациялары, ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери оларның дуржулгазын чер-черлерге калбаа-биле нептередир ужурлуг.

Он бирги беш чылдың бо юбилейлиг чылында бистиң республиканың мал ажылдыглары эът, сүт болгаш өске-даа продуктуларны бүдүрерин база күрүнеге садарын улам көвүдедирин хүлээнген. Ол сорулгаларны чедиишкинниг боттандырарда, малдың чем рационун янзы-бүрү болдуруп, экижидери, продуктулуун бедидери онза чугула. Маңаа чем цехтерин, кухняларын ажыктыг ажыглаары негеттинер. Ынчалзажок чамдык районнарда, ажыл-агыйларда хөй дериг-херекселдер үрелик болуп, азы янзы-бүрү чылдагааннардан ажылдавайн турар. Чижээ, апрель 1-де медээ-биле алырга, республикада мал чеми белеткээр 13 цех, ооң иштинде «Скотопром» трестиң совхозтарында 8, «Улуг-Хая», «Сүт-Хөл» совхозтарда бир-бир, Таңды районда — 4, Каа-Хемде — 6, ооң иштинде — «Совет Тывада» — 4 цех ажылдавайн турар. Ол ышкаш транспортёрлары, автопоилкалары, малга чем үлеп бээр херекселдери ажылдавайн турар фермалар база-ла эвээш эвес. Көдээ ажыл-агый министерствозу, Сельхозтехкүрком, ооң районнарда каттыжыышкыннары, райкүүскомнарның көдээ ажыл-агый эргелелдери, совхозтарның удуртукчулары болгаш специалистери бо бүгү четпестерни эдериниң, механизастаттынган фермаларда дериг-херекселдерниң чогумчалыг ажылдаарын хандырарының, оларның техниктиг ажаалдазын экижидериниң хемчеглерин дарый ап чорудар ужурлуг.

Көдээниң ажыл-ишчилери кыштаглаашкынны эки доозары-биле чергелештир, сиген кезер болгаш чемнерни малга белеткеп бээр техниканы өй-шаанда септеп алырын утпас ужурлуг. Сиген кезер машиналарны, пресс-подборщиктерни, сараат салыр техниканы белениниң шугумунга дүрген тургузар, фермаларның чайгы турлагларын баш бурунгаар белеткеп, дерир херек. Машиналарны септээринге, артык кезектерни четчелеп бээринге бүгү талалыг дузаны Сельхозтехкүрком каттыжыышкыннары көргүзер ужурлуг. Ол ышкаш биче механизацияның дериг-херекселдерин эки билир кадрларны совхозтарга белеткеп бээр.

Партия организацияларының хүлээлгези болза СЭКП-ниң XXVI съездизиниң салган сорулгаларын боттандырарынче, ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылын төлептиг уткуурунче угланган масса-политиктиг ажылды күштелдирери, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, техниканы ажыктыг ажыглаар дээш социалистиг чарышты чер болганга калбартыры болур.

ССРЭ-ниң 60 чылынга 60 шалыпчы неделя

АМДЫГААШТАН ЭГЕЛЕП

«Ак-Туруг» совхозта Юрий Чанчыпка удурткан 30 кижи составтыг суггатчылар бригадазының кежигүннери часкы хову ажылдарынга белеткелди кидин-түлүк чоруда берген. Суггатчыларның хуралын тускай эрттирген. Оларны эт-херекселдер болгаш идик-хеп-биле совхоз хандырган. Социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган.

Бо чылын бригаданың суггатчылары Аймыырлыгның суггарылга системазының девискээринде 550 га тараа, 510 гектар хөй чылдыг сиген. Улуг-Ховуда 114 гектар кукуруза шөлдерин ийи-үш удаа суггарып тургаш, га бүрүзүнден 10 центнер тарааны, 16 центнер хөй чылдыг сигенни ажаап өстүрер сорулганы салган. Сарыг-Булуңда ажыглалга кирбейн чыткан 156 гектар черниң чадаң ыяштарын, хараганнарын болгаш даштарын аштап, арыглаан. Буга-сумунун белетиеп алган. Бо бүгү ажылдарга суггатчылар Михаил Ёндан, Байыр Дарый болгаш өскелер-даа идепкейлиг киришкен.

С. СОТНАМ.
Улуг-Хем район.

Кызылдың сүт заводу республикада мурнанчы бүдүрүлгелерниң бирээзи. Бо чылдың баштайгы кварталында коллектив сүт болгаш сүт кылыгларын бүдүрерин 111,1, продукция сайгарарын 106,6 хуу кылдыр боттандырган.

Заводта цехтер аразында социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда диета болгаш ажыл-агыйлардан келген сүттү хүлээп алыр цехтер чоруп турар. Ында ажылчыннар Н. Т. Долженко, В. Д. Рыжкова, О. З. Блохина болгаш оон-даа өскелер ээлчег нормазын доктаамал ажыр күүседип, эки шынарлыг продукция үндүрер дээш кызымак ажылдап турарлар.

ЧУРУКТА: мурнакчы ажылчын Н. Т. Долженко.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ДОЛУ КҮШ-БИЛЕ

Кызылда районнар аразының «Сельхозхимия» каттыжыышкынының ажыл-ишчилери часкы хову ажылдарынче долузу-биле кирген. Тараа, ногаа, картофель өстүрер шөлдерже чемишчидилге сөөртүрүнүң квартал планын олар март 25-те күүседипкен. Ылаңгыя Матвей Степанович Щегаловтуң механизастаттынган отряды шылгараан.

Бо отряд 500 тонна өдек сөөртүр тургаш, Жданов аттыг совхозтуң хову-шөлдеринге 1700 тонна чемишчидилгени чедирген. «Х Улуг хурал», «Кара-Хаак» совхозтарның шөлдерин чемишчидеринге М. С. Щегаловтуң коллективи база эки ажылдаан. Юрий Бажин, Виктор Галкин, Николай Денисов, Алексей Овчинников болгаш өскелер-даа шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар.

В. БАРМИН.

Апрель 17 — коммунистиг субботник хүнү

БАШ УДУР БЕЛЕТКЕЛ

«Сүт-Хөл» совхозтуң дирекциязы, парткому, ажылчын комитеди В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 112 чыл болур өөнга уткуштур коммунистиг субботник эрттирер планын тургускаш, белеткел ажылдарын чоруда берген. Совхоз директору Калдар-оол Куулар баштадыр 7 кижи составтыг штабты тургускан. Ол хүн Суг-Аксы, Кара-Чыраа, Кызыл-Тайга, Ишкин суурларындан 1200 кижи ажылдап үнер.

Албан черлеринге, аңгы-аңгы организацияларга, фермаларга, бригадаларга, школаларга кылыр ажылдар тодараттынган. Машина-техниканы баш бурунгаар белеткеп эгелээн. Ниитизи-биле 15 автомашина, 22 трактор, 80 аът болгаш өске-даа транспорт ажылдаар. Чаңгыс-Шивиниң, Ишкинниң кадарчылары 1260 баш өшкүнү кыргыырлар. Совхозтуң ажыл-ишчилери 1000 метр суггарылга бугаларын аштаар, чаа көвүрүгнү септээр. 20 кубометр токпакты белеткээр. 150 тонна чемишчидилгени шөлче сөөртүп, механизаторлар 45 гектар черни аңдарарлар. Сүт-Хөлдүң девискээринде суурларның чурттакчылары суур чаагайжыдылгазынга ажылдаарлар. Албан черлериниң, школаларның, эмнелгелерниң чоогунга 200 ажыг дөс ыяштарны олуртур. Херим, кажааларны чугайлап, септеп селир.

О. БОРАШ.
Чөөн-Хемчик район.

МОНТАЖ АЖЫЛЫНГА

«Тыва кобальт» комбинатты хандырып, ында монтаж ажылдары кылып турар Чөөн Сибирьниң тускай монтаж эргелелиниң коллективи «кызыл суббота» хүнүнде эң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хүлээнген.

Коллектив Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниинин хүнүнде 500 рубльдиң монтаж ажылдарын кылыр. Автоклавтар былгааштарын септеп, бүдүрүлге шөлү-биле ажылчын суурнуң аразынга бус дамчылар хоорзаларны чылыглап, быжыглаар, өске-даа ажылдарны кылыр.

Он бирги беш чылдың фондузунче ол хүн ажылдааш, 200 рубльди [illegible].

В. ЧУПРИН.

ШЫНАР КӨРҮЛДЕЗИНДЕН ИЛЕРЭЭК

Чоокта чаа Кызылдың хлеб заводунга продукция шынарынга тураскааткан көрүлде хүнү болган. Көрүлде № 5 магазинге организастаан хлеб-булочка кылыгларының делгелгезинден эгелээн. Анаа «Весенняя» булочка, торттар, пирожноелер болгаш далгандан кылган өске-даа чемнерниң шынары эки болганын садып алыкчылар бедии-биле үнелээннер. Ол дугайын олар санал-оналдар дептеринге бижип-даа турдулар. Ынчаарга көрүлде хүнүнде делгээн аъш-чемниң шынары ооң мурнунда садыг четкизинге кирген продукциядан чүге оранчок экил? Садыгларга кирип турар хлеб-булочка кылыгларының шынары чүге куду болуп турарыл? Продукцияны бүдүрүп үндүрериниң хемчээлин улгаттырары-биле кады ооң ассортиментизин элбедир база шынарын экижидер дээш хлеб заводунуң коллективи ам-даа хөй-ажылды кылып чорударын шынар хүнүнде чоруткан хыналда көргүскен.

Бо чылын хлеб-булочка кылыгларының шынары 1981 чылда турганындан кудулай бергенин заводтуң кол инженери В. А. Шелудько бодунуң отчёдунга демдеглээн. Курсадыг инспекциязының хыналдаларын ёзугаар алырга, хлеб-булочка кылыгларында брак 16,7 хуу чедип турар. Ажыткызының көвүдей бээри, деңзизиниң четпези, чамдык таарылгада чиг апаары — брактың болу бээр кол чылдагааннары ол. Ооң ынчаш хлеб-булочка бүдүрүп үндүрерде ооң технологиязының сагывас, ол чорудулгаларның байдалын заводта лабораторияның ажылдакчылары эки хынап көрбес чижектер база бар. Ажылчыннар ортузунга кижизидилге ажылы, шынарлыг кылдынган продукция дээш оларны шаңнап-мактаары чугула рольду база ойнаар апаар.

Ылаңгыя пряниктерниң шынары кончуг куду. Курсадыг инспекциязының ажылдакчылары 2,8 кг пряник хынаан. Оларның шуптузу брак болганын илереткеннер. Ооң түңнелинде кондитер цехинде ажылдың тускай чурумун ёзугаар ажылдаар кылдыр тургускан. Пряниктерни аңгы-аңгы савалаар айтырыгны ам-даа шиитпирлеп шыдаваан.

Хлеб болгаш хлеб-булочка кылыгларын садыгларга шын эвес кадагалап турарындан ооң шынары баксырай бээр чүүлдер барын шынар хүнүнде демдеглээн.

1982 чылда бүдүрүп үндүрер продукцияның шынарын экижидер талазы-биле чамдык хемчеглерни ажылдап кылган. Технологтуг инструкциялар чаартынып кылдынар, хлеб цегинге хемчээл аппаратуразын тургузар, печкаларны септээр. Хлеб-булочка кылыгларының ассортиментизин далгандан кылган 10 ажыг чемнерни шиңгээдип алган соонда улам көвүдээр. Үлекчи автоматтарны тургузупкан соонда 50—60 грамм деңзилиг булочкалар бүдүртүнүп эгелээр.

Продукцияның шынарын экижидер, хлеб болгаш хлеб-булочка кылыгларын бүдүрүп үндүрерин үзүктелдирбейн тургаш, садыг организациялары-биле харылзааны улам быжыглаар талазы-биле ам-даа хөй ажылдарны кылырын көрүлдениң киржикчилери демдеглеп, заводтуң удуртукчуларының, тускай эртемниглериниң кичээнгейин олче угландырганнар.

Р. ГАЛИНА,
Тываның курхайгаарал лабораториязының улуг инженери.

ЭКРАНДА — РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ БАШТЫҢЧЫЗЫ

Совет киноленинианада «Революсчу болуру — берге эрге-хүлээге» деп долу хемчээлдиг документалдыг фильм немешкен. Документалдыг фильмнерниң Төп студиязынга тургускан ол киноленталың хөй-ниити көрүлдези апрель 7-де Москвага болган.

Ол киночуруктуң хаара туткан үези 1917 чылдың апрель-октябрь айлары. Ында Улуг Октябрьның бүдүүзүнде болгаш революсчу тулчуушкуннарның үезинде В. И. Ленинниң кайгамчык улуг ажыл-чорудулгазының дугайын төөгүп турар. Фильмниң авторлары (сценарийниң автору Е. Яковлев, режиссёру И. Бессарабов) хөй санныг документалдыг материалдарны — баштыңчыны көргүскен фотографияларны, кинохроника кадрларын, чуруктарны калбаа-биле ажыглаан. Фильмни Ильичиниң ол үелерде ажылдап чурттап турганы Ленинградка, ооң чоок кавызынга, а ол ышкаш Хельсинкиге тыттыргылаан. Д. Шостаковичиниң «1917 чыл» деп он ийиги симфониязының хөгжүмүн кинода үн каасталгазынга ажыглаан.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 112 чылынга фильмни тураскааткан.

(СЭТА-ның корр.).

ССРЭ-ниң чаагай тура-соруунуң херечизи

БОНН. (СЭТА). Тайбыңны быжыглаарының болгаш ядролуг дайынны болдурбазының айтырыгларын дугайты Германияның Федеративтиг Республиказының Фильдерштадт (Баден-Вюртемберг) хоорайындан 3 муң чыгам херээженнер СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке чагаа чоруткан. Шак-ла ындыг утказыг чагааны олар АКШ-тың президентизи Р. Рейганче база чоруткан. Кыйгырыг чагааның инициаторларын ССРЭ-ниң ГФР-де элчиниң черинге хүлээп алган. Л. И. Брежневтиң адынга чоруткан чагаазы дээш ГФР-ниң херээженнеринге ооң өмүнээзинден өөрүп четтиришкинни илергейлээн.

Тайбыңның салым-хуузу дээш чагаада илергейлеттинген сагышсырал болгаш дүвүрээзин совет удуртулгага, Л. И. Брежневтиң бодунга чоок болгаш билдингир деп чүвени оларга чугаалаан. Сагыш-сеткилдиң ол илергейлеринге ГФР-де чаагай тура-соруктуң хөй-хөй кижилери каттыжып турар дээрзинге бүзүрээр бис.

Европага ядролуг чепсектиң кызырарының айтырыын шиитпирлээринче, делегейниң ракета-ядролуг дайынының өзүп орар кыжаныын болдурбазынче угланган совет инициативаларның алыс утказын ужуражыышкын үезинде тайылбырлап берген. ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизинге Л. И. Брежневтиң көдүрген саналдарынче онза кичээнгей хаара туттунган.

Совет таланың мооң мурнунда көдүрген өске инициативалары-биле кады ол саналдар Европага ортумак ырак-шылдыг ядролуг чепсектерни дыка кызырар дугайында чөптүг дугуржулганы чедип алыр болгаш ядролуг боо-чепсектерни айыылдыг ёзу-биле база дагын эндере бүдүрерин болдурбазының боттуг аргазын ажыдып турар деп чүвени онзалап демдеглээн. Бо дээрге Совет Эвилелиниң чаагай тура-соруунуң база бир бүзүрелдиг херечизи болуп, чагаада чугаа чоруп турар тайбыңның камгалаарынга ажыктыг ындыг шиитпирлерни дилеп тыварынга улуг болгаш боттуг салыышкын болур.

Боттарының ажыл-чорудулгаларга тайбыңны камгалаарынга ажыктыг ындыр чедиишкиннерлиг болуңар дээн күзээшкинни Л. И. Брежневтиң өмүнээзинден ГФР-ниң херээженнеринге дамчыдып берген.

ССРЭ-ниң ГФР-де элчини В. С. Семенов кыйгырыг чагааның инициаторларының айтырыгларынга харыылаан.

Кичээнгей салганы болгаш эйлең чылыг харыызы дээш Л. И. Брежневке ханы өөрүп четтиришкинни дамчыдарын ужуражыышкынның киржикчилери дилээн.

БҮГҮДЕНИҢ БОЛГАШ КИЖИ БҮРҮЗҮНҮҢ ХЕРЭЭ

СЭКП Кызыл хооркому болгаш улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскому бүдүрүлгелерниң, албан организация черлериниң, школаларның, дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң удуртукчуларының, партия организацияларының секретарьларының ээвүлел хуралын дүүн эрттирген. СЭКП хооркомунуң секретары Г. Ш. Монгуш тудуг организацияларының, транспорт бүдүрүлгелериниң күш-ажылчы коллективтеринге, школаларга болгаш өөредилге черлеринге эрге-хоойлу үрээшкиннерин болдурбазының, күш-ажылдың сагылга-чурумун, социалистиг эрге-хоойлуну быжыглаарының талазы-биле чоруткан профилактика ажылының чамдык түңнелдериниң дугайын аңаа чугаалаан.

Ол коллективтерде эрге-хоойлу үрээшкиннери-биле демиселди күштелдирер, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, кижизидилге ажылын экижидер талазы-биле партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының, хөй-ниитиниң ажыл-чорудулгазының идепкейжиринге активтиң киржилгези-биле хөй чүүлдер кылдынган. Ынчалзажок бүдүрүлгелерниң болгаш өөредилге черлериниң чамдыызында байдал эрге-хоойлу үрээшкиннерин болдурбазының, күш-ажылды болгаш дыштанылганы организастаарын экижидериниң, ажылчы чоннарның болгаш өөренип турар аныяктарның интернационалдыг кижизидилгезин ханыладырының талазы-биле профилактиктиг хемчеглерни улам шыңгыырадырын негеп турар. Ол сорулгаларны күүседири — шуптувустуң, партийжи активтиң бүрүзүнүң, күш-ажылчы коллективтерниң удуртукчу бүрүзүнүң херээ болур деп, СЭКП обкомунуң секретары Д. К. Ооржак хуралга чүве чугаалааш, онзалап демдеглээн.

(Бистиң корр.).

...Даштыкыдан солун медээлер...

БЫЖЫЫ-БИЛЕ КИРГЕН

ПРАГА. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң совет профэвилелдер съездизинге көдүрген чаа тайбың саналдарын Профэвилелдерниң Бүгү-делегей Федерациязы бүрүн чөөлдүгзүнүң, деткип турар. Совет саналдар тайбың дээш, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырар болгаш чепсеглежиишкинни дүжүрер дээш демиселге дээштиг чепсек болбушаан. Профэвилелдерниң Бүгү-делегей Федерациязының ажыл-чорудулгазының практиказында быжыы-биле кирген деп, «Праце» солуннуң айтырыгларынга харыылап тура ук Федерацияның даргазы Шандор Гашпар медеглээн.

Л. И. Брежневтиң көдүргени ССРЭ-ниң боттуг инициативаларының дугайын кижи бүрүзү билип, тайбыңны быжыглаарынче болгаш боо-чепсектерни эндере бүдүрерин соксадырынче Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг демкаттыштырылгазының өске-даа чурттарының могаг чок чүткүлүнге делегейниң улустары база катап бүзүрезин дээш Профэвилелдерниң Бүгү-делегей Федерациязы бүгү күжүн салыр деп, ол демдеглээн. «Совет кыжаныышкын» дээр хоозун чүве дугайында хоп-нүгүлдү бүгү делегейниң ажылчы чоннары сойгалап илередир, бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының белен эвес оруунга ССРЭ-ниң хөделиишкиннериниң чайгылыш чогун бузередир ужурлуг.

ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ

БОГОТА. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизинге саналдап үндүргени чаа тайбың инициативаларга колумби коммунистер байыр чедирип турар. Ол саналдар делегейде дүшкүүрлүг чорукту кошкадырынче болгаш бүгү-нити тайбыңны быжыглаарынче угланган. Колумбияның Компартиязының ТК-зының Боготага болган пленумунга чүүлдүг деп көрдүнген түңнел документиде ол дугайын чугаалаан.

Вашингтон администрациязының Төп Америкада болгаш Кариб бассейнинде чорудуп турар агрессчи политиказын документиде шииткирлиг буруу шапкан. Ол угланыышкын Кубада, Никарагуада байдалды божаннадып баксырадырынче, Сальвадорнуң, Гватемаланың, өске-даа чурттарның диктаторжу ёзу-чурумнарын деткииринче угланган.

АКШ-тың ол дерзии даштыкы политиктиг угланыышкынының буруу шаппышаан, боо-чепсектерни эндере бүдүреринге удур, Кубаның, Никарагуаның адынга кыжаныышкын кампаниязынга удур демиселди идепкейжидеринче бүгү коммунистерни, хөй-ниитиниң калбак бөлүктерин, ажылчы массаларны Колумбияның Компартиязының ТК-зының пленуму кыйгырган.

Колумбияда политиктиг байдалды болгаш май 30-де болур президент соңгулдазынга холбаштыр Компартияның сорулгаларын пленумнуң киржикчилери чугаалашкан.

БҮГҮ ТАЛАЛЫГ ДЕПШИЛГЕ ДЭЭШ

ПАНАМА. Өске күрүнелерниң иштики херектеринге даштыкы холгаарлаашкынның болгаш оларның хамаарышпас догуннаашкынынга кыжаныышкыннарның кандыг-даа хевиринге удур, улустарның хамаарышпас чорукту чедип алырын болгаш боттарының салым-чолун боттары шиитпирлээр эргени оларга тыпсып бээрин Панаманың чонунуң калбак фронтузу дээр депшилгелиг партияның II съездизиниң делегаттары деткип чугаалаан.

Төп Америкада хаңылавышаан турар кризис дугайты съезд сагышсыралын илергейлээн. Сальвадорда болгаш Гватемалада диктатураларның араатанзыг үүлгедиишкиннерин, Төп Американың болгаш Кариб бассейниниң чурттарынче халдаашкыннар кылыр америк чурттар аразының күштерин АКШ-тың өмээржилгези-биле тургузар дээр оралдажыышкыннарны хүлээп алдынган декларацияда буруу шапкан.

Панаманың девискээринде америк шериглерниң туруп турарын, өскениң тура-соруун чуртка доңнаштырганы, бүгү күрүнелерниң боттарының харылзааларынга удуртулга болдурар ужурлуу моральдыг принциптерни үрээни кылдыр съезд тодарадып көргүскен. Панама каналының дугайында Панаманың болгаш АКШ-тың аразында керээлерни хажыдарын оралдажып турарын дээш АКШ-ты бо депшилгелиг партия буруу шапкан.

Сальвадорнуң болгаш Гватемаланың демократтыг күштерин чөптүг демисели-биле бодунуп эп-сеткилин каттыштырып турарының дугайын съезд медеглеп. Төп Американың тоогузунде эң не кем-буруулугларының бирээзи — Сомосаның диктатуразын ажып үнген никарагуа улустуң тиилелгезинге байыр чедирген.

(СЭТА).

СУКПАКТА ШЕНЕЛДЕ ТУДУГЛАР,

азы чаа суурлар кандыг болурул

«Красноярск гражданпроект» институттуң тыва филиалының архитекторларының, конструкторларының, теплотехниктериниң болгаш өске-даа чогаадыкчы ажылдакчыларының чогаадып, тургускан төлевилелдерин ёзугаар туттунган чаа хевирниң бажыңнарынче «Сукпак» совхозтуң ажыл-ишчилериниң көжүп кирериниге чедир эвээш үе арткан. Үк ажыл-агыйның төвүнде үлегер-көргүзүглүг кварталды тудуп турар. Ол чуртталга кварталы архитекторларның болгаш төлевилекчилериниң, тудугжуларның болгаш монтажниктерниң чедиишкиннериниң делгелгези кылдыр туттунган турар ужурлуг. Ооң дараазында чылдарда бистиң республиканың суурларынга онзагай хевирлиг, чаа бажыңнар база кестүп кээр.

Бистиң кедээ ажыл-ишчилеривис, ылангыя анаяктар хоорайнымындан дудак чок байдалдарга чурттап, ажылдаар кылдыр оларга «чурттаалга бажыңнарын моон соңгаар канчаар төлевилеп, тударыл деп айтырыгны бистиң филиалдың ажылдакчылары шиитпирлеп турар.

Ынчаарга моон мурнунда болгаш амгы-даа үеде кедээ ажыл-ишчилерге бажыңнарны канчаар тудуп турганыл? Оларга чурттаар бажыңнарны дыка бөдүүн негелделерин ёзугаар чүгле кухнялыг, ийи-чаңгыс-ла удуур өрээлдиг, эки-ле дизе арыглапыр чөрлиг, сиген, одаар ыяш шыгжаар кажаалардыг кылдыр төлевилеп, тудуп турар болгай. Төлевилекчилер кедээ чоннуң ийиги-үшкү кижизиле автомобильдиг, олар бажыңчаныының дузалал ажыл-агыйын чорударын, мал-маганныг болуруп күзеп турарын барымдаалавас-даа турганнар. Кедээ ишчилер ажылчын хеп чуп, кургадыр черни, малга чем хайындырар эт-херекселдерин хереглеп турарын база тоомча чок көрүп турган. Кышкы, соок үелерде олар суугуну үргүлчү одаар ужурга таваржыры билдингир. Ол бүгү четпестерни төлевилекчилер «баш кырынга чаглак-ла бар болза, ажырбас» дээн ышкаш принцип-биле көрүп, тоовайн турган.

Моон мурнунда ындыг тургап-дыр. Ынчаарга СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин ёзугаар кедээ чоңга чурттаалга бажыңнарын тударының норма-чижээн улам экижидип, таарымчалыг болдурарының аргаларын берген. Ооң түңнелинде бажыңга зиаа кухнядан аңгыда мал чемнери белеткээр кухня, даштыгаа —чайгы кухня, мал кажаалары, чунар-бажың немештир төлевилеттиниип турар. Ол ышкаш ындыг чаа бажыңнарда изиг-соок суглуг, төп одалга системалыг, канализация болгаш ванна, санитар белдири бар апарган, чамдык таварылгала харын-даа ажылагыйынга таарымчалыг, ийи эжиктиг, хеп чуур черлиг болгаш херим иштинде идик-хеп кургадыр шкафтыг, эт-херексел шыгжаар кладовкалыг болгулаар.

Амгы үеде төлевилелдиң автору чурттаар бажыңның чүгле иштики эвес, харын база даштыкы-даа талазын каракка кескү, каас-чараш кылдыр чогаадыр ужурлуг. Моон мурнунда бистерниң уттуп турганывыс чүүлдер база бар. Ол дээрге чер кырының байдалының аайы-биле немелде тудугларны кылбайн турганы болур. Амгы үеде кедээ суурнуң кудумчуларынга эргежок чугула улуг кижилерниң дыштаныр болгаш уругларның ойнаар шөлдери, чайгы үеде ижер суглуг фонтанчыгаштар, бассейннер дээн ышкаш немелде тудугларны ылап-ла төлевилээри негеттинип келген. Доңчузу-биле чугаалаарга, амгы үениң суурунга кашкаш олуттуг школаны азы уруглар садын, Культура бажыңын, а ол ышкаш столоваяны, садыг-магазинни тударын шуптузун холбаштыр, баш удур планнап төлевилээри чугула апарган-дыр. Ынчаарга бистиң республикада каш-ла санныг суурлар төлевилел ёзугаар туттунган, ынчалза-даа мораль талазы-биле эргижирээн деп болур.

Сукпак суурга туттунар чаа квартал чоокку келир үеде республиканың кедээ черлеринге чурттаалга тудуглары кандыг болуруун көргүзер сорулгалыг. Ындыг чаа хевирниң бажыңнары чаа-чаа-ла төлевилеттинген. Чаңгыс болгаш ийи-ийи-даа квартиралыг, чаңгыс болгаш ийи-ийи-даа каът, янзы-бүрү кажаа-херимниг, үжен чурттаалга бажыңнары Сукпакка туттунар. Олар шуптузу бот-боттарындан шуут ылгалдыг кылдыр төлевилеттинген. Оларны он сес янзы төлевилел ёзугаар тудар дээн. Бот-боттарынга дөмей ийи бажыңны безин ийи янзы материалдардан тудуп, шеверлел ажылдарын ийи аңгы арга-биле чорударын көрдүнген. Ол-ла бажыңнарның чамдызын чудуктардан чазап каан ыяштардан, азы тууйбудан тудар. Өскелерин — керамзитбетон панельдерден, блоктардан болгаш амдызында республикада ажыглавайн келген арболит панельдерден-даа эптеп кылыр. Ооң аңгыда төлевилекчилер ийи квартиралыг чурттаалга бажыңын Кызылдың калбак панельдерден туткан хөй квартиралыг бажыңнары ышкаш материалдар болгаш аргалар-биле тударын база сүмелеп турарлар. Архитекторлар ындыг бажыңнык эң таарымчалыг планнаттынган төлевилелин чогаадып кааннар.

Бажыңнарның национал каасталга-шимелдезинче улуг кичээнгей салган. Чижээ, анаа-ла чудуктардан чазап турган, туткан орус бажыңны ап көрээлинер. Ындыг бажыңнарның ээлери үе-дүптен бээр оларны каастап, шимээринче улуг кичээнгей салып келген болгай. Ынчангаш олар бажыңнарын ыяш угулзалар-биле каастап каар турганнар. Ынчангаш ындыг кайгамчык чараш чаңчылды амгы үеде чүге уламчылап болбазыл? Сукпакка тудар чаа бажыңнарның даштыкы каасталгазын арыг орус хевирден тыва национал чаа хевирже шилчидип, кылырын шенезе кандыгыл деп сорулганы архитекторлар боттарының мурнунга салганнар. Бажыңнарның кырышаларын национал тыва угулзалар-биле каастап турпаш, кылыры бажын тудар уран аргаларга чаа национал аян-шинчини, чаагай чаңчылды доктаадырынга идиг болуру чугаажок.

Чурттаалга бажыңнарының даштыкы ханаларын каас-чараш болдурары немелде чарыгдалдар кылырын негээр. Ындыг-ла дээш бистер амгы үениң суурунуң чурттакчыларының негелдезинден ойталап болур бис бе? Чок болбайнаан. Олар боттарының чурттаар черлерин каас-чараш кылып, үнелиг бажың херекселдери, чурумалдыг хевистер, ширтектер-биле шимээрин күзээрлер болгай. Чогумна оон ужуурундан архитекторлар чаа хевирниң кедээ бажыңнарын ол бүгүнү барымдаалап төлевилээнин айтыр апаар.

Сукпак суурга тудар шенелде-көргүзүг бажыңнарын совхоз-биле геологтар суурунуң аразында хостуг черге тудары көрдүнген. Улуг-Хем эриниң чоогунга эштир бассейнниг, 140 орунунуг уруглар садыг, садыг төвү, оларның аразынга аъш-чем, үлетпүр бараанпарының магазиннери болгаш шайлаар черлиг, чүс олуттуг столовая, амыдырал хандырылга бажыңы болгаш аалчылар бажыңы туттунар. Сукпакчыларның чаа хевирниң делгем чырык, таарымчалыг бажыңнарны тудугжулардан белекке алыр үези ырак эвес.

Үлегерлиг суурну тударын колдуунда-ла анык специалистер төлевилээнин помчукчуларга сонуургадып болур. Олар дээрге, чоокта чаа дээди ... ведилге черин дооскаңнар — Владимир Опай-оол, Борис Руднев, Эрес-оол Байыр-оол, Виктор Худяков, а ол ышкаш бөлүктер удуртукчулары И. Лешакова, М. Шмелёва, Л. Хараева болгаш өскелер-даа-дыр. Төлевилел смета ажылдарын төлевилелдерниң кол архитектору И. Захаров, төлевилелдерниң кол инженери Г. Зеляков олар удуртуп турар. Авторлар коллективи төлевилелдерниң эки шынарлыг болуру, документацияларны чогуур хуусаазында дужаап дээш кызымаккай ажылдап турарын демдеглээр херек.

Г. НЕВОЛИН.

«Красноярск гражданпроект», институттуң тыва филиалының кол инженериниң оралакчызы.

Удуртукчуга сөс

КУРЛАВЫРЛАРНЫ БҮРҮН АЖЫГЛААР БИС

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, база СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, Чадааның райүлетпүр комбинадының коллективи, оон аңгы-аңгы цехтери эрткен чылда чамдык чогумчалыг көргүзүглерни чедип алган. Үк комбинат чоннү туйбу, чугай-биле хандырарындан аңгыда, малчыннарга таарыжыр биче хемчээлдиг мебель, аймаа кылып турар. Ооң аңгыда малчыннарга ог ыяжы чазап белеткээр талазы-биле республикада чаңгыс бүдүрүүлге.

Чылдың түңнели-биле туйбу цехиниң ажылчыннары чугай өрттедир планын ырак ажыр күүсеткеш, тиилекчилер болган. Багай эвес түңнелди ыяш дилер цехтиң ажылчыннары чедип ап, пландан ажыр 700 ажыр кубометр дилиг материалдарын берген. Мурнуку чылдар-биле деңнээрге, чазаныр цехтиң ажылчыннары культура-амыдырал бараанпарын бүдүрериниң планын 15800 рубльге көвүдеткен. Ажыл-херекке кызымак мурнакчылар бисте бар. Оларга чолаачылап Билик Докпак, Василий Ондар, чазаныр цехте бүдүрүлгениң хоочуну Монгуш Биченек, аныяктар Александр Ондар, Александр Монгуш, туйбу цехинден Сат Ламажай, Сөспе Куулар, ыяш дилер цехтен Амыр Самбуу, Монгуш Кара-оол, Николай Монгуш, механизаторлардан Монгуш Маадыр-оол дээш өскелерни-даа адап болур.

Чамдык кылдыныган ажылдар-биле чергелештир бистиң коллектив планныг опаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседирииге күрүнениң мурнунга өрелиг болуп артканын миннип чугаалаар апаар, комбинат районда хожудап турар бүдүрүлгелерниң санынга кирип турар.

Юбилейлиг 1982 чылда бистиң коллектививистиң мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Ол чүл дээрге, хамыктың мурнунда 1981 чылда чедир күүсетпээн өрелисти күүседири, бо чылдың даалгаларын ылап-ла боттандырары болур.

Чадааның райүлетпүр комбинады планныг сорулгаларын чүге чедир күүсетпейн турарыл, ооң чылдагааны чүдел? Бирээде, дирекцияның талазындан хынылда-контроль бошкак турган. Ол ышкаш планны тургузарда чамдык чүүлдерни чедир өөренип көрбейн барган. Чижээлээрге, ог ыяжын 1980 чылда турганындан эвээш кылдыр көрген. Ооң уламындан 32655 рубльдың чедир албаан бис. Чугай өрттедириниң планын күүсетсе-даа, 1980 чылдаазындан 95 тоннаны эвээжеткениниден 6550 рубльдиң орулгазы чедир алдынмаан. Чазаныр цех культура-амыдырал бараанпарының планын чедир күүсетпээн.

Бистиң ажылывыста бир четпес чүүл болза, аргалар турда-ла туйбу бүдүрериниң планын чыл санында-ла чедир күүсетпейн келгенивис.

Эрткен чылдарның четпестерин өөренип көргеш, комбинаттың дирекциязы, профэвилел, комсомол организацияларының база хоочун ажылчыннар-биле сүмележип тургаш, планны база социалистиг хүлээлгелерни коллективтиң ниити хуралынга чугаалажып, ону бадылап алган. Ол хуралга чедир ажыглаттынмайн турган курлавырларны база черле хожудаашкыннарның чылдагаазы чүдел дээрзин ак-кара докка сайтарып дугурушкан бис.

Салдынган сорулгаларны күүседири дээш чамдык хемчеглерни ап, чорудуп турар бис. Дилиг материалдары — кол продукциявыс. Ону эрткен чылдыындан эвээжетпейн, харын улам көвүдедир планнаттынган. Ынчангаш ыяш дилер ийи пилораманы чаа пилорамалар-биле солуур. А үшкү раманы коробка дамчыштыр шимчедир кылдыр эде кылган. Чаа пилорамаларны солуп турар үезинде дөртку раманы ажылдадып болурунуң аргазы база бар, оон уламындан дилиг материалдары бүдүрери улгадыр апаар.

Ийи дугаарында, республиканың малчыннарын ог ыяжы-биле хандырар сорулгабиле бо чылын ону бүдүрерин бүдүн чартык катап улгаттырарын көрүп турар. Өгнүң хараачазын чымчак ыяштан кылырын планнап турар. Ол чорук бисче чүнү бээрил дээрге, хараачаны дензиэв чиигээр, шынары экижир, оон аңгыда 7-ден 10 кубометр чедир шуугайны камнап алыр аганы бээр. Ол шуугай-биле тумбочка кылырын көвүдедир аргалыг апаар бис. СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 чыл) Пленумунуң шиитпиринге дүүштүр культура-амыдырал бараанпарын бүдүрерин көвүдедир, оон ассортиментизин улгаттырбышаан, чылда 80 муң рубль сайгарылга планын 120 муң рубль чедирерин көрүп турар бис. Ол дээрге колдуунда-ла чазаныкчыларның ажылындан дорт хамааржыр. Ынчангаш чазанырга цехиниң шөлүн чеп ажыглап тургаш, база станоктарны шуптузун ажылдаткаш, оларның күчүзүн чедир ажыглаар бис. Бо планны күүседири берге, ынчалзада ону боттандырарының аргалары бисте бар. Кол-ла чүүл—материалды чедир белеткеп алыры болур. Херектелгер өске-даа чугула материалдарны сөөртүп ап турар бис.

База бир чугула ажыл — чоннуң херегелел бараанпарының шынарын экижидери болур. Чугай бүдүрериниң талазы-биле органзастыг хемчеглерни ап тургаш, 900 тонна чедирер, ол дээрге, 1981 чылда турганындан 400 тонна көвүдээр. Туйбу бүдүрериниң талазы-биле бо чылын МСК-21 деп чаа прессти ажыглаалга кирери көрдүнген.

Ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг база бухгалтерия аппаратының ажылдакчыларының билиг-мергежилин бедидеринче улуг кичээнгейни салыр бис. Ынчангаш Пермь, Новочеркасск, Кызыл хоорайларже 25 кижини өөредип чорударын планнаан.

Үстүнде ап чорудар хемчеглерни амыдыралга боттандырары дээрге, цехтер аразының социалистиг чарыжын дээштин-биле органзастап, оон түңнелин ой-шаанда үндүрери дирекцияның, профэвилел, комсомол организацияларының сорулгазы. Бүдүрүлгеде кывар-чаар материалдарны, электри энергиязын, одаар чүүлдерни камныг чарыгдаар, камналга чурумун сагыырын күштелдирер дээш хемчеглерни алгылаан бис.

Бо хемчеглерни ажыл-херекке боттандырып тургаш, бүдүрүлгени хожудап турарларның санындан үндүрер, планны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседириниң бүгү аргалары бар. Ол дээрге коллективтиң ажылчын бүрүзүнүн ажылынга кызымаандан хамааржыр. Хуралсутлааларга коллективти хожудап турарларның аразынга адап турарга, ажылчыннарның сагыш-сеткилинге багай салдарлыг дээрзи билдингир. «Мурнакчы коллективке ажылдаарга кижиниң сагыш-сеткили бедик болур чүве» деп, бистиң чамдык ажылчыннарывыс кончуг чептиг чугаалажып турар. Ынчангаш дирекция болгаш комбинатта хөй-нити организацияларын-даа база ажылчыннар боттары-даа бо дугайын хандыр бодап, хожудап турарывыстың бүгү чылдагааннарын сайгарып, ону болдурбас дээш бүгү-ле күшту үндүрүп ажылдап турар бис.

Ажылга шаптыктап турар чүүлдер база бар. Эң ылангыя, ыяш сөөртүр машиналар чедишпес, чаа машина-техника-биле хандырылгавыс багай. Оларның үрелири хөй, чамдыкта харын ийи эрги машиналы септеп селиптигеш, чаңгыс машина кылып ап турар. А өске автоажыл-агыйлардан машиналар хөлээлээрге, бир чылда 20 муң рубль хире артык чарыгдал чаргыр апаар.

Бергелер турза-даа, эвээш бичее-даа болза, чедип алган чүүлдерни улам быжыглап, организастыг хемчеглерни күүседип, хожудаашкындан уштунар дээш бүгү-ле аргаларны алыр. ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 60 чыл оюн төлептиг уткуур дээш коллектив шиитпирлиг ажылдап турар.

К. АК-КЫС,

Чадаанада райүлетпүр комбинадының директору.

ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛГАН

«Нарын» совхозтуң № 4 хой-жу бригадазын Б. Нүрзет удуртуп турар. Ооң бригадазында төрүүр 3452 хой бар. Бо хүннерде 3383-ү оолдапкан. Бо бригадада малчын бүрүзү чүс башка оңаштыр 90 хураганы, бир хойдан-на 1 кг 800 грамм дүктү кыргып алыр социалистиг хүлээлгелиг. Малчыннар ол хүлээлгелерин эки билирлер. Хойжулар Лудуп Дамдын, Идам-Сүрүн Чооду олар чүс хойдан 98 хураганы алган, өстүрүп турар.

Бригадада суг сөөртүр машина быжыглаттынган. Автомагазин чолаачызы Х. Монгуш малчыннарның чагыын ёзугаар бараанпарны чогуур үезинде чедирип турар. Ынчалзажок чаг дүжүп, чылыг үе келзе-даа, кыштаглаашкынның нарын айтырыгы ам-даа долузу-биле шиитпирлеттинмээн. Малчыннарның мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Ылаңгыя малдың чаш төлүн менди камгалап алыры— бирги черлениң айтырыы. Совхозтуң амгы байдалын өөренип көрген, улус депутаттарының Эрзин кедээ Совединиң күүсекчи комитеди боттуг дузаны көргүзери-биле элээн хемчеглерни ап чоруткан. Шиитпирде айытканын барымдаалап, район төвүнүң бүгү организацияларды дуза көргүзери-биле будук-бүрү белеткээринче чаңгыс демниг үнгеннер. Бо үнүүшкүнге районо, кижи эмнелгези кончуг идепкейлиг киришкен. Албан организация черлери совхозка 34 тонна будук-бүрүнү белеткээш хүлээткен. Районнуң ажыл-ишчилери мал чеминиң белеткелин уламчылавышаан хевээр.

М. САМДАН.

Туркмен ССР-ниң Ашхабад областа «Совет Туркменистаны» колхоз республиканың мурнакчы ажыл-агыйларының бирээзи. 1981 чылдың Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының түңнелдери-биле колхоз СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан болгаш ССРЭ-ниң УАЧД-де Бүгү-эвилелдиң Хүндүлел самбыразында кирген.

ЧУРУКТА: колхозтуң шөлдеринде эрте олуртур капустаны тарып турары.

Ю. БЕЛОЗЕРОВТУҢ болгаш В. ЗЛЕНКОНУҢ фотозу.

Маскл Даржаевич Иргит «Бай-Тал» совхозтуң мурнакчы механизаторларының бирээзи. Ол чээрби чыл улаштыр төрээн совхозунга ажылдап, Хемчик-Бажы, Турлаглыг тайгалары, Ала-Белигниң артсыннары дээш кайда-даа малчыннарга чугула херектиг чүүлдерни бо-ла сөөртүп алган чедире бээр. Ооң башкарган МТЗ-80 трактору доктаамал ажылчын байдалда болгаш ажаалдалы эки деңнелде.

Дүржүлгалыг тракторист эрткен чылдың планныг даалгазын ажыр боттандыргаш, 500 килограмм кывар-чаар материалдар камнаар хүлээлгезин 590 кылдыр күүсеткен.

Ийиги класстың механизатору М. Д. Иргит ССРЭ-ниң 60 чылынга уткуштур чылдың планын хуусаа бетинде доозар деп хүлээнген.

ЧУРУКТА: механизатор М. Д. Иргит.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫНГА

Тайылбыр

Хоорайларда болгаш суурларда албан организацияларның, бүдүрүлге черлериниң механизаторлары кедээ ажыл-агыйның сезоннуг ажылдарынга үргүлчү киржип, кедээ ажыл-агый продуктуларын бүдүреринге улуг дузаны көргүзүп турарлар. Бо чылдың часкы хову ажылдарынга киржир ындыг механизаторларның ажыл төлевири кандыг янзылыг болурул дээрзин сонуургаан улус хөй. Оларга тайылбырны ССРЭ-ниң Кедээ ажыл-агый министерствозунуң күш-ажыл болгаш социал айтырыглар талазы-биле Кол эргелелиниң улуг экономизи А. Николаенко берген.

ССРЭ-ниң Күш-ажыл комитеди биле ВЦСПС-тиң секретариады «1982 чылдың хову ажылдарынга үлетпүр, транспорт болгаш өске-даа бүдүрүлгелерден, организациялардан болгаш албан черлеринден киржир тракторист-машинистерниң болгаш өске-даа механизаторларның ажыл төлевириниң дугайында» тайылбырны 1982 чылдың февраль 9-та бадылаан. Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелиниң шиитпирин ёзугаар хоорай, суурлардан совхозтарга барган механизаторларның кол ажылдаар черинден ортумак шалыңның 75 хуузу артар ужурлуг. Оон ынай үк механизаторларның орукка чораан үезинде ортумак ажыл төлевирин болгаш баар болгаш кээр орук чарыгдалын база бээр. Ортумак шалыңны сөөлгү ийи айда ажылдаан акшазындан санап үндүрер. Ындыг төлевирлерни ап турар болганда, чогум командировка акшазын төлевес.

Өскээртен келген механизаторларга төлевирни кылган ажылының хемчээлин барымдаалап, доктааттынган чурум ёзугаар бээр. Совхозтарның боттарының ажылдакчыларынга бүдүрген продукция дээш баар төлевирин, шаңналын болгаш немелде төлевирни өскээртен келген механизаторларга бербес. Ол механизаторларга шаңналды директор фондузундан ажылды эки шынарлыг болгаш хуусаазында азы хуусаадан эрте күүсеткен дээш ажылдаан акшазының 20 хуузу чедир, а күш-ажылдың деңнелгелиг нормаларын ажыглаан таварылгада ажылдаан акшазының 40 хуузу чедир шаңналды бээр.

АРГАЛАРЫ БАР

Барыын-Хемчик районнуң «Дөң-Терезин» совхозту өшкү ажыл-агыйлыг кылдыр эде тургусканындан бээр 3 чыл болган. Ол үениң иштинде совхоз чаа кыштагларны дерип, республиканың өшкү ажыл-агыйлыг өске совхозтарының арга-дуржулгазын өөрениң көрүп, өшкүнү өске черлерден садып ап, эвээш эвес организастыг ажылдарны чорудкан.

Ам совхозтуң 2624 баш өшкүзү 10 кодаңда Тулаан-Кара элээниң кыштагларында кыштап турар. Мал бо кышты хүр эртип турар. Эрткен чылдың кандаашкынның чайында мал чеми белеткээриниң херээнге совхозтуң ажылчыннары күжүн мөөңнээш, мал чемин хире-чергези-биле багай эвес белеткээннер. Бо кыжын совхозтуң девискээринге улуг хар чагбаан, кыш чымчак болган. Ол чорук мал кыштаглаашкынын эрттирериңге база улуг идиг болуп турар. Бо хүннерде Тулаан-Караның мээс чарыының хары эрип, электери алаңдылап, хову, шөлдер карарганлаан. Малчын алдарга чеде бээрге, өдек кургаан, анай, хураган даштып дешкилежип маңнажып турар, малчыннарның сеткил хөөнү серген.

Совхозтуң мурнакчы малчыннарының бирээзи Сайыр-Бажында кыштап турар Тыныы Ооржактың аалы. Аалдың кодааны арыг-силиг, бүгү чүве эмне-сеселиг. Малчында сиген, сула, чарба, дус бар, сут үргүлчү кээп турар. Бо хүннерге чедир малчынның 270 төрүүр өшкүзүнүң 105-и төрүпкен, анайлары хоранча чок, хүр өзүп турар. Өгнүң херээжен ээзи, дузалакчы кадарчы Анчымаа биле Тыныы Ооржактар ниитиниң малын малдап ажылдап-ла, ам 15 чыл чедип турар, дуржулгалыг кадарчылар. Олар бо чылын база-ла мал бажын хоратпас, малдың чаш төлүн кыштан менди камгалаар бедиткен социалистиг хүлээлге алганнар. Эрткен чылдарда олар каш удаа социалистиг чарыштың тиилекчизи болуп, эки көргүзүглерни чедип ап, чаагыс эвес удаа шаңнадып, мактадып келгеннер. Бо кыжын олар база мурнуку чылдардан-даа улам шудургу ажылдап, хүлээнгени күштүг ... хүн бүрү туржуп турарлар.

Сайыр-Аксы деп черде Кызыран Ооржактың аалы. Бо малчынның 360 төрүүр өшкүзүнүң 307-зи төрүпкен. Бо малчын база-ла малдың чаш төлүн кыштан хүр-менди ажырып турар. Күш-деңгели баксыраан, аараан өшкү, анай аалда чок, мал чеми четчир саныг бар.

«Дөң-Терезин» совхозтуң Тулаан-Кара элээнде чурттап турар малчыннары-биле хөөрежип чугаалажып, мал кыштаглаашкынының эртип турар байдалын сонуургап, Кежиней Ооржак, Адыя Ооржак, Даңзы-Белек Монгуш, Серээ-Лаң Сарыглар дээш оон-даа өске шупту он хире малчын кодааннарга четтивис. Тулаан-Кара малчыннарында мал бажы хораан, малдың чаш төлү өлген чорук чок, мал кыштаглаашкынын эки эртип турар, совхоз бо хүннерге чедир шээр малдың чаш төлүн 79 хуу камгалап алган, 100 баш шээр малдан 85 анай, хураганы камгалап алырының социалистиг хүлээлгезин күүседириниң арга, курлавырлары бар. Ону совхозтуң специалистери санап көрүп турар. Олар мал кыштаглаашкынын ам-даа доозулбаан деп чүвени долузу-биле медерел билип, харысалгазын улам улгаттырып турарлар.

Б. СЕДЕН-ХҮҮРАК.

МИНЕРАЛДЫГ ЧЕМНЕРНИ БЭЭР

Кыштың түлүк соогу эрткен, чамдык черлерниң хары карарып турар. Ынчалзажок бо үе—малга база бир берге үелерниң бирээзи. Ындыг болганда оларны шынарлыг чемнер-биле чемгерери чугула. Ылаңгыя минералдыг бүдүмелдер-биле четче хандырар херек.

Минералдыг чемгерилгени чамдык удуртукчулар чедир үнелевейн турар. А херек кырында ындыг бүдүмелдерниң кайы-бирээзиниң безин четпези малга кончуг хоралыг. Амгы үеде инек болгаш хой малдың фосфорга негелдези улгадыр, а хаванга болгаш кушка кальций херек. Үк малдарга ындыг немелде чемнерни бээри албан.

Бистиң республикада эрткен чылын 545 тонна диамоний фосфат, 640 тонна монокальций фосфат, 132 тонна преципитат, 200 тонна фосфат, 298 тонна чугай, 7247 тонна дус белеткеттинген. Бо минералдыг чемнер бүгү малга четчир, чүгле чогуур хемчээлин ёзугаар үргүлчү бээри негеттинер.

Минералдыг чемнерде дус кол черни ээлеп турар. Дусту арыг тургузар херек, ону довуракка холуштурбас, демирдес, ыяш-даш болгаш өске-даа боктан арыглаар. Дусту хаваннарга болгаш куштарга бээрде, хоолур чууруп алыр болгаш өске чемнерге холуп бээр. Инекке болгаш хойга чылгаар бүдүн дус эптиг. Оларга хоюг дусту өске чемге холуп берип база болур. Ылангыя ынчаар холаан минералдыг чемнерни борбактап (брикеттеп) алыры эптиг. Ынчаар борбактаан чемге 30 хуу монокальций фосфат, 58 хуу дус, 10 хуу сөөк далганы, 0,05 хуу кобальт, 0,20 хуу цинк, 0,15 хуу марганец болгаш бичии чес турар ужурлуг.

Борбактаан минералдыг чемнерни онгачаларга, шагжаларга каан бээр азы бүдүн дус ышкаш, черге салып бээр. Ындыг минералдыг чемнерни мал аажок чылгаар. Хонукта бир инекке 70—90 грамм, бугага 50—75 грамм, бызаага 40—50 грамм дус херек. Семиртилгеде малга 40—60, хойга 8—10 грамм херек. Хаваннарга бээр комбикормнуң 0,3—0,5 хуузу дус болур. Чугайны малга чууруп, харындаа далганнап бээр. Чугайны холаан чемниң ийи хуузу кылдыр улуг хаваннарга, бир хуузу кылдыр хаван оолдарынга бээр. Улуг малга хонукта 50—80 грамм, бызаага 10—15 грамм чугай херек.

Монокальций фосфатты фосфор чедишпес хойларга болгаш инектерге бээр. Оон-биле чемгерерде, малга баштай беш-он хонук дүргүзүнда бичии бичиилеп берип тургаш, чаңчыктырып алыр. Арыг монокальций фосфатты малга берген ажыы чок, а силос, концентрат, буска хайындырган болгаш өске-даа чемнерге холуп бээр. Хонукта бир баш бугага 30—57, саар инекке 35—100, сагбас инекке 25—70, бызаага 10—35, хойга 2—5, хураганга 2—3 граммны бээр.

Чүс грамм преципитатта 22 грамм кальций, 16 грамм фосфор бар. Преципитат фосфору аажок шиңгээчел, ынчангаш бүгү чүзүн малга болгаш кушка шуптузунга бээрин сүмелеп турар.

Диамоний фосфат кегженир малдарга чугула минералдыг чемгерилге. Ону мал чемин силостаарынга база ажыглап турар. Бир тонна ногаан массага дөрт килограммны холуурга, силос азот-биле байлак болур. Тока аттыг совхозка ынчаар салган силостуң фосфору 21 хуу, протеини 49 хуу көвүдээн.

Микроэлементилер малдың организминге база чугула. Ылангыя демир, чес, кобальт, марганец, цинк, йод организмге кончуг херек. Бир баш саар инек хонукта чести 60—140, марганецти 450—700, кобальтыны 7—10, йодту 5—10, цинкти 340—750, демирни 500—1100 миллиграммны хереглээр. Бир эвес организмге демир чедишпестей бээр болза, малдың өзери оожумнаар, арып баксыраар болгаш хан эвээжээр аарыгдан аарыыр. Йод бестерге, чес углеводтар сиңирериңге, марганец сөөктерге кальций болгаш фосфор көвүдедиринге дузалыг.

Микроэлементилер ажыл-агыйда бүрүзүнде четчир. Ынчалзажок чамдык тускай эртемниглер оларны чеп ажыглавайн турар.

Е. МУРЫГИНА,

агрохимлабораторияның улуг зоотехниги.

Социализм чурттарында

КОЛ КИЧЭЭНГЕЙГЕ ТУРГАН

БЕРЛИН. Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының X съездизиниң ажылдап кылганы ук партияның экономиктиг стратегиязын амыдыралга улам ыңай чедиишкинниг боттандырарының сорулгалары Герман Демократтыг Республиканың үлетпүр комбинаттарының чиңгине директорларынга болгаш партия организацияларының секретарьларынга Лейпцигке эрттирген семинарның кол кичээнгейинге турган.

ГСЧП ТК-ның Политбюро кежигүну, секретары Гюнтер Миттаг чылдың планныг онаалдаларын доллур болгаш ажыр күүседир дээш республиканың комбинаттар коллективтериниң күжениишкиннерин улам ыңай идепкейжидериниң эргежок чугулазын айыткан. Бистиң кол сорулгавыс чүл дээрге, социализмниң экономиктиг күчүзүн доктаамал быжыглаары болур, ол чорук тайбынны хандырар, империализмниң кандыг-даа чимээниишкиннеринге чогуур ойтур шавыышкынны таварыштырар арганы бээр деп, ол онзалап демдеглээн.

• • •

АРГА-АРЫГ НЕДЕЛЯЗЫ

СОФИЯ. «Чурттуң ногаан байлаан камгалаар болгаш көвүдедир» деп дозук-биле эрттирер арга-арыгның чаңчылчаан неделязы Болгарияда эгелээн. Ыяш олуртулгаларын белеткээринче, ногаан олуртулгаларны ажаап-тежээринче күрүнениң арга-ыяш ажыл-агыйларының ажылдакчылары-биле кады ,бүгү назы-харларның болгаш профессияларның мунмун кижилери кирипкен.

Неделяның кол сорулгаларының бирээзи—арга-арыгларның структуразын экижидери болгаш продуктулуун бедидери, кагдынган черлер дижир черлерни чөп ажыглаары болур. Улусчу эрге-чагырганың чылдарында Болгарияга 1,6 миллион гектар ажыг чаа ногаан массивтерни тургускан, иие бүрүлүг ыяштар шөлү үш катап улгаткан.

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның мурнакчы дуржулгазын ажыглап турган, бо беш чылда БКП-ниң XII съездизиниң шиитпирлерин ёзугаар Болгарияга арга-арыгның байдалын экижидер, арга-ыяш ажыл-агыйын болгаш ыяш үлетпүрүн интенсификастаар хемчеглерниң калбак программазын боттандырар.

Колдуунда эрозияга алысхан 200 муң гектар шөлге чаа арга-арыгларны тарып олуртуруун ол программада көрген. Ыяштар олуртур ажылдарны эки механизастап турган, ыяштарның дүрген үнүүчел уксааларын тарып олуртур ажылдарны уламчылаар.

Чүгле эрткен беш чылда безин 40 муң чыгам гектар шөлге арга-арыглар чаттылып чоруткан. Ыяш үлетпүр комплекизиниң дүрген хөгжүлдези 1981 чылда продукцияның элээн хемчээлин улгаттырар, оон ассортиментизин калбартыр арганы берген.

• • •

ЭҢ ЧУГУЛА СОРУЛГА

ПРАГА. Чехияның журналистер эвилелиниң ээлчеглиг съездизи доозулган. Словакияның Компартияның XVI съездизиниң шиитпирлерин пропагандалаары, социалистиг тургузуушкуннуң пландарын күүседиринче ажылчы чоннарны мөөнзэри моон соңгаар-даа журналистерниң эң чугула сорулгазы болур деп, съездиге хүлээп алдынган резолюцияда онзалап демдеглээн.

Массалыг информация чепсектериниң ажылдакчылары Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарының тайбыңга ынак политиказын калбаа-биле дээштиг пропагандалаарын улам ыңай калбартырынга бүгү күжүн бээр, тайбын дээш, дуушкуурдуг чорукту чавырылдырар болгаш социал демшилге дээш демиселге боттарының үлүг-хуузун киирер деп, съездиге демдеглээн.

Чехияның журналистер эвилелиниң даргазынга Иозеф Валентаны база катап соңгаан.

(СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

ТАЙБЫҢГА АЙЫЫЛДЫГ

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). АКШ-тың амгы администрациязының делегей аренazынга дайынзырак политиказы бүгү делегейге тайбыңга айыылдыг өнчүк-чөнгээ болуп турар деп, «Нодон синмун» солун бижээн. АКШ-тың бодунга болгаш даштыкы чурттарга шыңгыы кризиске Вашингтон таварышпышаан, «боо-чепсекти эндере бүдүрүп» дайынзырак чаа-чаа өнчүк-чөнгээлерни кылып турарын ККП ТК-ның органы демдеглээн.

Бүрүн эргелиг өске күрүнелерниң иштики херектеринге америк империализмниң кара-жызы-биле холгаарлап киржиишкини, чер бөмбүрзээниң янзы-бүрү районнарынга байдалды чидигледирип турары — АКШ-тың амгы администрациязының айыылдыг политиказының өнчүк-чөнгээлиг илереттиишкини-дир.

АКШ-тың «амыдыралчы эрге-ажыктарын» камгалаар дээр чылдак-биле Вашингтон Мурнуу Корейни бодунуң шериг стратегтиг тепкиижи болдурбушаан, делегейниң ол районунга байдалды чидиглендирип турарын солун айыткан. АКШ бодунуң шериглерин болгаш ядролуг чепсээн Мурнуу-корей чартык ортулуктан доп-дораан үндүрүп алыр ужурлуг деп, «Нодон Синмун» бижээн.

Контрреволюстуг, антисоциалистиг күштерниң дузазы-биле Польшада улусчу эрге-чагырганы дужүрер дээн АКШ-тың оралдажыышкыннарын, Чоокку Чөөн чүкке болгаш Инд океанга америк шериглерни кедергей хөй кылдыр мөөңнээнин, Кубаның болгаш Никарагуаның база өске-даа чурттарның улустарының адрезинге Вашингтоннуң кыжаныышкыннарын солун шыңгыы буруу шапкан.

ПЕКИННИҢ ХОРАЛАКЧЫ ҮҮЛГЕДИИШКИННЕРИ

ХАНОЙ. (СЭТА). ВСР-ге удур калбак хемчээлдиг хоралакчы үүлгедиишкиннерни Кыдат бо чылдың бирги кварталында боттандырып уламчылааның кыдат экспансионистерниң кылган кемниг үүлгедиишкиннерин истеп-хынаар комиссияның ында тараткан дыңнадыында чугаалаан.

Соңгу талакы вьетнам мужуларының кызыгаарда дыка хөй районнарының девискээрлерин артиллерия болгаш миномёт-биле он-он катап боолаан. Хөй бөлүк кыдат солдаттар кызыгаарны каш удаа эртип, тайбын суурларны боолап, бажыңнарны үреп, тарылгаларны үнүш-дүжүт чок болдурган, ол черлерниң чурттакчыларының эт-хөреңгизин үптеп алгаш барган.

Кыдат самолеттар ол үениң дургузунда ВСР-ниң агаар делгеминче үргүлчү шургуп кирип, а кыдат суднолар республиканың девискээр сугларының кызыгаарларын үреп келген.

Кыдат тала Вьетнамның девискээринден дүрүм чокка эжелеп алганы каш-даа участоктарны ам-даа эжелеп уламчылавышаан болгаш ол черлерде быжыглалдарны тудуп, шериг күчүзүн өстүрүп турар.

Чепсектиг чөңгээлери-биле кады Пекин Вьетнамга удур хоралакчы ажыл-чорудулгазын болгаш психологтуг дайынның идепкейжидип турар. Кыдат реакционерлер ВКП-ниң болгаш Вьетнам күрүнениң угланыышкынын база политиказын хажыды көргүскен хоралакчы бүдүштүг хуудустарны болгаш өске-даа литератураны тарадып, Вьетнамның соңгу талазында кызыгаар районнарда чурттаан биче националдарның чаңгыс эвин баксырадыр сорулганы салып турар деп, дыңнадыгда чугаалаан.

АКШ-тың империалистери-биле сүлчээлежип алган кыдат чагырыкчы бөлүктерниң өжээннешкек үүлгедиишкиннерин комиссия шиитпирлиг буруу шаап, өнчүк-чөңгээлерин доп-дораан соксадырын негээн.

ДЕМИСЕЛДИҢ ПРОГРАММАЗЫ

ЛОНДОН. (СЭТА). М. Тэтчерниң консервативтиг чазаа-ның ажылчыннарга удур политиказынга, Британияның күш-ажылчы чонунуң кол эргелеринче болгаш хосталгаларынче улуг капиталдың халдаашкыннарынга удур профэвилел демиселиниң программазын Трэд-юнионнарның Британ конгрезиниң тускай конференциязы хүлээп алган.

Тэтчерниң чазааның ажылдап кылганы «ажыл олудунуң дугайы» дээр хоойлу телевилелинге шыңгыы удурланыышкынны чурттуң 12 миллион ажылчыннарын болгаш албанхаакчыларын төлээлээн шуулганның делегаттары илергейлээн. Профэвилелдериниң эргелерин болгаш хосталгаларын шыңгыы кызыгаарлаарын, политиктиг чыскаалдарның хоругдаарын, ажыл соксадыышкынның организастааны дээш хөй түннүг акша торгаалдарынга профэвилелдерни онаштырарын хоойлу телевилелинде айыткан.

Хоойлу телевилелин күштүг болдуруп бадылаарынга удур шиитпирлиг демиселди чорударының эргежок чугулазын программада айыткан. Ажылчыннарга удур чазактың хоойлу телевилелинге удурланыышкынның ажыл соксадыышкынныг калбак демиселин организастаар эргени Трэд-юнионнарның Британ конгрезиниң (БКТ-ниң) Чиңгине чөвүлелинге конференция тускай тывыскан.

Чуртка берге үеде мында чыглып келген-дир бис деп, БКТ-ниң Чиңгине секретары Л. Мэррей медеглээн. Социал-экономиктиг чидиг кризис чуртту шыва алган. М. Тэтчерниң консервативтиг чазааның экономиктиг политиказы Англияның национал экономиказының үндезиннерин божаңнаткан болгаш чуртта ажыл чоктарының саны 3 миллион кижи чедип четкенин Л. Мэррей айыткан.

Конференцияның шиитпирлери Англияның бүгү профэвилел шимчээшкининге төөгүлүг ужур-дузалыг болуп турарын «Морнинг стар» солун демдеглээн. Чурттуң ажылчы чоннарының сырый каттышканын конференция бадыткаан.

ҮШКҮ КОНФЕРЕНЦИЯ

САН-ХОСЕ. (СЭТА). Төп Америкага, Мексикага болгаш Кариб бассейнинге тайбын болгаш тускай хамаарышпас догуннаашкын дээш үшкү конференция ажылын Коста-Риканың найысылалынга доосткан. Оон киржикчилери декларация хүлээп алган. Латин Американың ол кавызынга национал-хосталгалыг шимчээшкинни боой тудар болгаш бодунга ажыктыг диктаторжу ёзу-чурумнарны тургузар дээр Вашингтоннуң оралдажыышкыннарының уламындан ол черниң чурттары амгы үеде социал-экономиктиг чидиг кризисте таваржы бергенин ол декларацияда онзалап демдеглээн. Америк империализм Төп Америка база Кариб чурттарының тайбынның болгаш хамаарышпас догуннаашкынының бөгүн кол дайзыны болуп турар деп, документиде чугаалаан. Өске улустарның эргелерин дора көрбүшаан, Рейганның администрациязы бот-эргелиг күрүнелерниң иштики херектерин ажыы-биле холгаарлаарының, ханныг өлүрүкчү дерзии ёзу-чурумнарны деткиириниң угланыышкынын шилип алган.

Ынчалзажок бистиң кавының улустары империалистиг дарлалга болгаш күчү-түрүүшкүнүнге удурланыштыр туржуп шыдаар арга-шинектиин көргүскен деп, декларацияда айыткан.

Девискээрде бодунуң туруштарын чидириптеринден коразааш, АКШ диктаторжу ёзу-чурумнарга шериг дузаламчызын улгаттырып, дерзиилекчи тускай кезектерни белеткеп, чаа шериг баазаларын тургузарын планнап, бодунга дыңнангыр чазактарны Кубага болгаш Никарагуага удур чепсектиг халдаашкыннарже чыгап турар.

ПРОКУРАТУРАНЫҢ ШИИТПИРИ

КАИР. (СЭТА). Египеттиң Коммунистиг партиязын (ЕКП-ни) тургускан деп буруудаттырып турар 47 кижиниң херээн күрүнениң айыыл чок чериниң дээди судунга дамчыдып бээр деп шиитпирни Египеттиң күрүнениң айыыл чок чериниң прокуратуразы хүлээп алган. Парлалгада чарлаан данзыда юрист-демократтарның Делегей ассоциациязының секретариадының кежигүнү Набиль Хилялдың, «Ас-Сакафа аль-Гедида» дээр ном үндүрер черниң директору Мухаммед Юсеф аль-Гизаның, Национал-демшилгелиг (чөөн үзелдиг) партияның удуртулгазының кежигүнү Хусейн Абдель Разектиң, сураглыг журналист Фарида ан-Наккаштың, ол ышкаш журналистер Мишель Камельдиң болгаш Мустафа Нассарның аттары бар.

Сөөлгү ийи кижини ЕКП-ниң салбырын даштыкыга тургузуп болгаш удуртуп турганы дээш база буруудадып турар.

Оон аңгыда, ол-ла бүгү кижилерге «марксисчи өөредигни пропагандалаар парлалга үндүрүглерин нептередип турган» дээр буруудадылганы база онааган.

Буруудаттырганнарны янзы-бүрү хуусаалар, харында ачылыралыы дургузунда албадаашкынныг ажылдарга ажылдаар кылдыр шииткени прокуратура негээн.

БАЗА БИР ЧӨҢГЭЭ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Шериг-далай күштериниң «Ридекс-82» деп чажыт аттыг улуг шериг «өөредилгезин» Пентагон амгы үеде Кариб далайда чорудуп турар. АКШ-тың болгаш Великобританияның 40 шериг корабльдери, америк согугжу «Индепенденс» болгаш «Форрестол» деп авианосецтери, а ол ышкаш далай ужар чүүдүнүң 200 самолёттары ында киржип турар. Амгы шериг «өөредилгелери» эрткен чылдың мындыг хевирлиг шериг «өөредилгелеринден» ийи катап улуг хемчээлдиг болуп турар.

Социалистиг Кубага, революстуг Никарагуага болгаш Гренадага удур өжээтен кампания-биле холбашкан ол шериг «өөредилгелериниң» үезинде чаа боо-чепсектерни, электроника-биле медээ хүраарының херекселдерин АКШ болгаш Англия шенеп көрүп турар.

Америк-англи ол шериг «өөредилгелери» Хосталга ортулуунга болгаш Кариб бассейниниң өске-даа чурттарынга удур база бир чаа өнчүк-чөңгээ кылдыр Кубаның болгаш делегейниң ол районунда өске-даа күрүнелерниң хөй-ниитизин сапавышаан, дайынзырак ол белеткелдерни шыңгыы буруу шаап турар.

ГАВАНА. (СЭТА). Кубага удур дайын чорудар дээш америк империализмниң кыжаныышкыннары бичии-даа кадыг соксавайн турарын «Гранма» солун бижээн. АКШ-тың чазаа 1959 чылдан эгелээш Кубага удур хөй санныг дерзии үүлгедиглерни кылып келген. Америк империалистер Кубага удур үрегдекчи үүлгедиглерни, экономиктиг буззалдаашкынны кылып контрреволюстуг дээрбечилерни деткип, Плайя-Хиронга чепсектиг халдаашкынны организастаан болгаш ядролуг чепсек-биле Хосталга ортулуун хаýткаар деп кыжанып турар. Ынчалзажок хосталганың болгаш хамаарышпас «чоруктуң ортулуун» чедип алган Кубаны болгаш өске-даа улустарны коргудар мындыг күш чок деп, солун демдеглээн.

ВАРШАВАГА УЖУРАЖЫЫШКЫН

ВАРШАВА. (СЭТА). Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Бирги секретары В. Ярузельскийниң Португал коммунистиг партияның Чиңгине секретары А. Куньял-биле ужуражыышкыны аңаа болган, ол Польшада аян-чорук кылып келген.

Польшада политиктиг болгаш экономиктиг байдалдың база амгы үеде ПКАП-тың шиитпирлеп турар айтырыгларының дугайын А. Куньялга В. Ярузельский дыңнаткан.

Алыс кол сорулгазы контрреволюция күштерин кыңчыытырбазы кылдыр ПУР-да хүлээп алдынган шиитпирлерни билип турарын бодунуң партиязының өмүнээзинден ПКП-ның Чиңгине секретары илергейлээн.

ПКАП-тың болгаш ПКП-ның аразынга кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаары-биле холбаалыг айтырыгларны ужуражыышкынга чугаалашкан.

Намибияны дүрүм чок ёзу-биле эжелеп алган турар Мурнуу-Африка Республиканың расисчи эрге-чагыргазынга удур албан күүседир хемчеглерни боттандырарының КНО-нуң Кол Ассамблеязы 1981 чылдың мартта Каттышкан Нациялар Организациязының Айыыл чок чорук Чөвүлелин кыйгырган. Ынчалзажок АКШ болгаш оон Барыын Европада эвилелчилери ол шиитпирге удурланган. Ынчангаш олар Намибияны расисчилерниң дүрүм чок эжелелин үргүлчүлээринге арганы берген.

Намибияның айтырыын чугаалажып көөрүнден Мурнуу-Африкада расисчилер ам-даа ойталаан. АКШ-тың эрге-чагыргазынга Рейганның администрациязы киргени сөөлүнде намиби улуска хамаарыштыр барыын талакы империалистиг күрүнелерниң өскерликчи ролю улам күштелген. Намибияның бойдус байлаан америк болгаш Барыын чүктүң өске-даа империалистери чогум-на расисчилерниң дузазы-биле үптеп турар.

ЧУРУМТА: Намибияның административтиг болгаш экономиктиг төвү Виндхук хоорайның кудумчуларында. Ында ээзэш санныг эң кештиг расисчилерниң хереңгитен төлээлекчилери чурттап турар.

СЭТА-ның фотохроиказы.

БАЙДАЛДЫ УЛАМ ЧИДИГЛЕНДИРИП ТУРАР

ЛОНДОН. (СЭТА). Фолкленд (Мальвин) ортулуктарының районунда байдал-биле холбаштыр чазактың онза эргелериниң дугайында хоойлуну Англияның чазаапын ажыглап эгелээнин Би-би-си телекомпания дамчыткан. Чазак ол хоойлуга дүүштүр хамаатыларның хууда суднолдарын күрүнениң херегледиинге ажыглаары-биле хавырып алыр эргелиг. Портсмут өртээлинден Фолкленд ортулуктарже чорупкан Англияның шериг-далай күштериниң составынга «Канберра» деп пассажир лайнерин кииириштирген болгаш ону далайга эжиндирип чоруур эмнелгечери кылдыр ажыглаар деп турар.

Премьер-министр М. Тэтчер телевидение дамчыштыр чүве чугаалаан болгаш ортулуктарны «Англияга эгидерин» канчап-даа турган, чедип алыр дээн консерваторларның чазааның планын бадыткаан. Ол сорулга-биле чурттуң тайбың үеде төөгүзүнде эң-не улуг шериг-далай күштерин ынаар чоруткан бис деп, ол медеглээн. Фолкленд ортулуктарже чоруткан шериг-далай күштерин амгы үениң эң сайзыраңгай шериг чепсек-техниказы-биле дерээн.

Аргентинаның флодунга «өлүмнүг согуушкунну» таварыштырар дээн Англияның барыын үзелдиг чагырыкчы бөлүктериниң хөделиишкиннери-биле холбаштыр сагыш дүвүрээшкинин Англияда илергейлеп турарларының саны көвүдээн. Консерваторларның дайынзырак планнарының боттаныышкынын болдуруп болбас ужурлуг бис деп. Великобританияның Компартиязының Делегей килдизиниң удуртукчузу Дж. Покок медеглээн. Делегей херектерин шиитпирлээринге күштүг ажыглаарынга Великобританияның Коммунистиг партиязы шиитпирлиг удурланып турар деп, ол айыткан.

Англияның шериг-далай флодун дедир эгидери, чөрүлдээни дипломаттыг тайбың аргалар-биле шиитпирлээри эргежок чугула деп, лейборист депутат Р. Брауи демдеглээн. Күштүг ажыглаары кандыг-бир эки түңнелдерни бээр кылдыр бодаары—айыылдыг аазаашкын-дыр деп, ол чугаалаан.

Англияда иштики политиктиг байдал улам чидиглениp турар. Даштыкы херектер министри албан-дужаалындан дүшкен сөөлүнде М. Тэтчерниң чазаа дужун болуруунун кыжаныышкыны туруп келген деп, Лондоннуң парлалгазы ажыы-биле бижээн. Премьер-министрниң келир үезиниң дугайында айтырыг амгы үеде политиктиг кол айтырыг болуп турар-дыр деп, «Файнэншл таймс» солун айыткан. М. Тэтчер албан-дужаалындан дүжер ужурлуг деп, лейбористиг партияның удуртукчузунуң оралакчызы Д. Хили медеглээн.

Аргентинага удур дайын чорудулгаларынга Чилиниң шериг-фашистиг хунтазын англи чазактың киириштирер болап турарын «Гардиан» солун бижээн. Ындыг таварылгада Аргентинаның президентизи Гальтиери ийи фронтуга — күчүлүг англи флотка болгаш Чилиниң чепсектиг күштеринге удур дайын кылыр апаар ийик деп, солун демдеглээн.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Аргентинаның даштыкы херектер министри Никанор Коста Мендес Америк күрүнелер организациязының чөвүлелиниң Вашингтонга болган хуралынга чүве чугаалаан болгаш Фолкленд (Мальвин) ортулуктар дугайында айтырыгга хамаарыштыр бодунуң чуртунуң туружун тайылбырлаан. 1833 чылда Англияның күш-биле эжелеп алган ортулуктарынга бодунуң бүрүн эргезин Аргентина бо чылдың апрель 2-ле катап тургусан деп, ол чугаалаан.

Ол ортулуктарга хамаарыштыр Англияның девискээр неделдери — бөмбүрзектиң барыын талазынга колониализмниң илергейлээшкини-дир деп, министр медеглээн. Фолкленд (Мальвин) ортулуктарының айтырыын Англия-биле чугаалажыры дээш Аргентинаның чазаа чайгылыш чок туржуп келген болгаш ол айтырыгны чугаалажып эгелээринге аргентин чазак белен деп, Н. Коста Мендес чугаалаан. Ынчалзажок ортулуктарга бодунуң бүрүн эргезинден Аргентина ойталаар деп бодавайн турарын ол медеглээн.

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Фолкленд (Мальвин) ортулуктарга бодунуң туруштарын быжыглаарын Аргентина үргүлчүлеп, Великобританияның агрессиязын ойтур шаварынга белеткенип турар. Аргентинаның хөй шериг кезектерин, аар танкыларны болгаш куяк машиналарны ортулуктарга чедирген. Пуэрто Риверо деп эде адаан ортулуктуң административтиг төвүнде камгалал черлериниң тудуун эгелээн, ында хамаатылар эмнелгезин шериг госпиталы (эмнелгеэн) кылдыр эде дерээн. Англи шериглерниң халдаашкыннарынга харыы бээринге эргежок чугула бүгү белеткелдерни кылып турарын Аргентинаның албан кижилери демдеглээн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Аргентинаның болгаш Великобританияның аразынга амгы чөрүлдээ америк администрациязының берге байдалга таварыштырган. Фолкленд (Мальвин) ортулуктарга Англияның негелделерин АКШ-тың чазаа хөй чылдарның дургузунда деткип келген. Ынчаарга Фолкленд (Мальвин) ортулуктарының айтырыы колониализмни узуткаарының ниити айтырыының кезии болуп турар.

Англия бир эвес Аргентинага удур дайын чорудулгаларын эгелей бээр болза, Латин Американың хөй чурттары чүгле Великобританияга эвес, харын-даа оон эвилелчилеринге, ылаңгыя АКШ-ка удур демисежир апаар деп санап турарын «Вашингтон пост» солун демдеглээн. Делегейниң ол районунда демшилгелиг ёзу-чурумнарга болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкиннерге удур Каттышкан Штаттарның администрациязы өжээтен политиканы чорудуп турар амгы үеде мындыг байдал Вашингтоннуң бодунга кедергей айыылдыг болур деп, солун айыткан.

МАНАГУА. (СЭТА). Фолкленд (Мальвин) ортулуктарга хамаарыштыр Аргентинаның болгаш Англияның аразында чидиг чөрүлдээ-биле холбаштыр Никарагуаның даштыкы херектер министерствозу медеглел кылган.

Ук ортулуктарны Англияның дүрүм чок ёзу-биле эжелеп алган турар дугайында айтырыгны тайбың шиитпирлээр дээш Аргентинаның кужениишкиннери түңнел чок болганынга сеткил хомудаашкынын медеглелде айыткан болгаш бо айтырыгга хамаарыштыр Аргентина Республиканың чазаан деткип турарын илергейлээн.

ФОЛКЛЕНД (МАЛЬВИН) ОРТУЛУКТАР

Ол ортулуктар Атлантика океанның мурнуу-барыын кезиинде туруп турар. Аргентинадан ук ортулуктарга чедир 500 километр, а Великобританиядан — 12.000 километр ырак. Ында ийи улуг, 200 хире биче ортулуктар бар. Оларның ниити шөлү — 11.960 дөрбелчин километр, чурттакчыларының ниити саны — 2.000 хире кижи.

Аргентинаның медээзин ёзугаар алырга, ортулуктарны Испанияның далайжызы Э. Гомес 1520 чылда ажыдып тыпкан болгаш Мальвин ортулуктар деп адаан. Аргентина хамаарышпас чорукту чедип алгыже (1816 чылга чедир) ортулуктар Испанияга хамаарыжып турган. Аргентинаның хамаарышпас чоруун чарлаан сөөлүнде ук ортулуктар оон девискээри болу берген.

1833 чылда Англия ол ортулуктарны күш-биле эжелеп алган болгаш бодунуң колониязы кылдыр чарлаан.

Ортулуктарга хамаарыштыр маргылдааны тайбың аргалар-биле шиитпирлээр сорулгалыг чугаалажыышкыннар Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының 1966 чылдың январьда резолюциязынга дүүштүр эгелээн турган. Ортулуктарда бойдус байлактарын кады ажыглаарын хандырар экономиктиг чамдык дугуржулгаларны кылгап таварылгада ол ортулуктарны Аргентинага дамчыдып бээринге Лондоннуң белениин 1977 чылда чугаалажыышкыннар үезинде англи тала медээлээн.

Ортулуктарда нефтиниң байлак курлавырлары бар болуп турар дугайында ылаптыг медээлер ийи чурттарның аразынга маргылдааның сөөлгү үеде онза чидиглелгени кол чылдагааны болу бергенин хайгааракчылар демдеглээн. Нефтиниң ында бар курлавырлары Соңгу далайда нефть курлавырларындан 13 катап хөй болуп турары бадыткаттынган.

(СЭТА).

ЧАЗАКТА ӨСКЕРИЛГЕЛЕР

ЛОНДОН. (СЭТА). Чурттуң даштыкы херектер министри лорд Каррингтоннуң, оон оралакчызы Х. Эткинстиң, ол ышкаш даштыкы херектерниң болгаш дем каттыштырылга херектериниң талазы-биле күрүне министри Р. Люстиң чаа халажып үнгени-биле холбаштыр Великобританияның чазаанга өскерлиишкиннер болган.

Фолкленд (Мальвин) ортулуктарның кайы күрүнеге хамаржып турарын дугайты англи-аргентин маргылдааның тыка чидигленгениниң уламындан олар халажып үнер ужурга таварышкан. Оппозистиг партияларның төлээлекчилери, ол ышкаш чамдык парламентарий - консерваторлар Англияның даштыкы политиктиг албан чериниң бедик албан-дужаалдыг төлээлекчилериниң болуушкуннарның кандыг янзылыг болу бергенинге шын эвес үнелээшкин берген, ол чорук ол кавы девискээрге улуг хемчээлдиг чепсектиг мөөрсилдежиишкиниң болдуунга чазап чогунга чедирген дээш буруу шапкан.

Чурттуң даштыкы херектериниң чаа министринге общиннар палатазының удуртукчузу чораан Фрэнсис Пимни томуйлаан деп дыңнаткан. Моон мурнунда садыг министриниң хүлээлгезин күүседип турган Дж. Биффен ол палатаның удуртукчузу болган. Ам садыг министерствозун лорд Кокфилд баштай берген. Даштыкы херектерниң болгаш дем каттыштырылга херектериниң чаа ийи күрүне министрин томуйлаан, ол ышкаш чамдык министерстволарның албан черлеринге база өскерилделерни кылган.

ШЫН

ОЛИМПИЙ ОЮННАРЫНЫҢ ЧЕРЛЕРИ—МОСКВАЧЫЛАРНЫҢ ЭРГЕЗИНДЕ

Чоокта чаа «Олимпийский» бассейнге москвачыларны уруг-дарыы-биле кады эштикчилер бөлүүнге хүлээп алыры доозулган. Ийи чүс ажыг өг-бүле киир бижиткен. Эвээш акша төлээш, ада-иелер ам уруг-дарыы-биле кады улуг хүннерде ол бассейнге барып эштип туруп болурлар.

— Бистиң чаа эгелээшкинивиске москвачыларның таарзынганынга бистер аажок өөрүп турар бис—деп, бассейнниң директору Алевтин Клещев чугаалаар. — Массалыг кадыкшыдылга күш-культуразының чаа хевирлерин бистиң коллектививис доктаамал дилеп тып турар. Ооң бирээзи —эштириниң «өг-бүле» бөлүүн тургусканывыс.

Эртенгиниң чеди шактан кежээкиниң он бир шакка чедир келген кижилерге «Олимпийскийниң» эжиктери ажык турар. Дөрт муң беш чүс хире янзы-бүрү назылыг москвачылар хүннүң-не аңаа кээп турар. Бассейнниң эштир шугумнарын 450 хире организациялар хөлезилеп ажыглап турар, оон аңгыда чүс хире абонементилиг бөлүктер база бар.

Олимпий оюннарның болуп турган бүгү черлери амгы үеде москвачыларның эргезинде бердинген. Оларның чаңгызы-даа ээнзиревейн, спортка бараан болуп турар. Ындыг болбас арга чок. Олимпий объектилерниң тудуун оларны келир үеде канчаар ажыглап болурунуң дугайында бодалдарга дүүштүр кылган. Оларны найысылалдың хөгжүлдезиниң Кол планын ёзугаар тудуп тургускан. Спорт зоналарын тургузары эргежок чугула черлерде ол объектилер туттунгулаан. Шупту сес ындыг зона бар. Оларның хөй кезии — чуртталга тудуглары калбарган, мурнунда стадионнар, залдар, спорт шөлдери чедишпейн турган районнарда. Хоорай чурттакчылары боттарының чурттап турар бажыңнарындан ырак эвес ол кайгамчык спорт комплекстеринге белеткелдерни болгаш маргылдааларны эрттирип турар апарганнар.

Химки-Ховрино талазында элээн каш спорт залдарлыг «Динамо» деп ховар дээн спорт ордузу туруп турар. Чертановтуң чурттакчылары Битцинде 40 гектар шөлдүг аът спортунуң комплекизин ажыглап турарлар. 300 хире школачылар ында аът спортунуң школазында болгаш амгы үениң беш мерей школазында спорттуң бедик мергежилин чедип ап турарлар.

Гагарин районнуң чурттакчыларының эргезинде —Олимпии суурнуң кайгамчык спорт комплекизи. Бичии москвачылар ында сугга эштиринге өөренип турда, оларның чанында шымныкчылар белеткел шураашкыннарын кылып турарлар. Кандыг-даа хүн, ылаңгыя субботаларда болгаш улуг хүннерде кадыкшыдылга шошкуушкуннары кылып турар кижилерни стадионга хөйнү көрүп болур, ындыг шошкуушкуннар сөөлгү үеде нептерееп турар. Сергек болур дээш кырган-ачалар ажы-төлү-биле, ада-иелер уруг-дарыы-биле кады шошкуп турарлар.

Чүгүрүп-шошкуурунга хандыкшыл бүгү-ниитиниң апар чыдар. Лужникиде Ленин аттыг Төп стадионнуң удуртулгазы ол талазы-биле сонуургалдыгларның клувун ажыткан. Ол клубтуң кежигүннериниң эргезинде —кайгамчыктыг спорт шөлдери, душтуг хеп уштур черлер, дыштаныр өрээлдер бар.

— Соок-даа болза, кыжын безин чүткүлдүг шошкуп турарлар—деп, Төп стадионнуң кол директору Василий Сильцев чугаалап турар.— Ынчангаш мыже москвачыларның хөй кезии хаактаарын болгаш конькилээрин колдадып турарлар. Бисте хөлезилээр херекселдер баазазы ажылдап турар, ооң ыңда хөлези төлээш, херекгээни чугула херекселди ап, ажыглап болур. Тергиин эки доштуг элээн каш чуңгулар ажылдап турар, стадионнуң девискээринде хаак оруу база бар.

Чуртта эң улуг ол спорт комплекизи 180 гектар шөлде калбарган. Парктың ханызында туруп турар теннис шөлдеринден эгелээш, 100 муң көрүкчү олурар индир-олуттарлыг стадионга чедир 140 янзы-бүрү шөлдерни ол комплекс каттыштырып турар. Эрткен чээрби беш чылдарның дургузунда Лужники кадыкшыдылганың төвү кылдыр хуулган.

Ооң ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалап турар чамдык саннар бо. Кадыкшыдылганың 400 бөлүүнде 10 муң кижи кадыкшылын экижидери-биле кичээлдеп турар. Дөрт чүс хире спорт клубтары стадионнуң ажыын көрүп, белеткелдерни, маргылдааларны организастап, массалыг спорт байырлалдарын эрттирип турарлар. «Күш-ажылга болгаш оран камгалаарынга белен» деп кадыкшыдылга комплекизиниң нормаларын стадионда хүннүң-не дужаап турар. Найысылалдың беш чүс муң чурттакчыларынга ол демдекти тывыскан.

Крылатскиде хемелээр каналдыг, ча адар черлиг, дескиниг оруктуг болгаш өске-даа дериглерлиг спорт комплекизи москвачыларны аажок хандыкшыдып турар апарган. Дагта хаактаарынга ынак кижилер кышкы аяс хүннерде аңаа чыглы бергилээр. Оларның ынак черлери—тейлер ийлери. Кыска-даа бол, тей бажынче көдүрүп үндүрер дериглерлиг чуңгулар ында хөй, дыштаныр болгаш изиг кофе иже кааптар, бутербродтар чий кааптар черлер база бар.

Крылатскиниң дескиниг оруунга чадаг-тергежилер чаңгыс-даа хүн барбайн барбастар, кыжын безин олар аңаа бүгү-эвилелдиң элээн каш маргылдааларын эрттиргеннер. Чиик атлетиканың спортчулары база ол комплексти шиңгээдип ап турарлар. Бо кыжын аңаа бир-ле дугаарында чиик атлетика талазы-биле чурттуң чемпионадын эрттиргеннер.

— Гимнастар-даа, ча адыгжылары-даа, шыдыраачылар-даа бистиинге аажок таарзынарлар —деп, комплекстиң директору Дмитрий Каменев чугаалаар. —Спорттуң чээрби ажыг хевирлериниң төлээлекчилери маңаа белеткелдерни

Күш-культура болгаш спорт

чорудуп болурлар. Массалыг күш-культура дугайын база утпаан бис: күш-дамыр сайзыралының 20 ажыг бөлүктери бистиинде ажылдап турар. «Буревестник» спорт ниитилелиниң кежигүннери чайын маңаа кээп дыштанып, белеткенип турарлар.

Олимпий оюннарының болуп турган бүгү-ле черлеринде кичээлдер, маргылдаалар болуп, найысылалда спортчу амыдырал хайныгып турар.

— Олимпиада-80-ниң белекке арттырганы кайгамчык эки спорт дериглери хоорайга күш-культураның болгаш спорттуң улам нептерээринге идиг болуп турар — деп, Москваның спорт комитединиң даргазы Анатолий Ковалев чугаалап турар.—Оюннар соонда найысылалга күш-дамыр сайзыралының 500 бөлүктерин немей ажыткан. Олимпийжи объектилерге үндезилеп, бичии болгаш элээди уругларның 32 салбырлалыг алды спорт школаларын тургускан. Оларда 15 муң уруглар спорттуң 20 ажыг хевирлерин шиңгээдип ап турарлар.

Владимир САЛИВОН. (ПМА).

Кривой Рогтуң күрүне циргинде бистиң чаңгыс чер чурттуувус Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Клара Оюновна Данчай-оол чиңге демир сывырындак кырынга танцылар болгаш янзы-бүрү оюн көргүзүглерин көргүзүп чоруп турар.

Күрүне циргиниң ол улуг бөлүүнге Клара Данчай-оолдуң көргүзүглери программада доктаамал кирип, өскү черни ээлеп чоруур.

Сывырындак демир кырынга аныяк херээжен кижиниң танцылары болгаш өске-даа көргүзүглери көрүкчүлер мурнунга уран чараш онзагай болуп турар.

Талантылыг аныяк артист бодунуң көргүзүглери-биле чурттуң улуг-улуг хоорайларынга элээн каш чылдарда бараан болуп келген.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Клара Оюновна Данчай-оол бир көргүзүүнүң үезинде.

УТТУРГАН

ТБИЛИСИ, апрель 7. (СЭТА-ның корр.). Тбилисиниң «Динамо» ниитилелиниң футболистери Европаның кубок эдилекчилериниң кубогу дээш маргылдааның түңнел мурнунуң оюнунга Бельгияның Льеж хоорайның «Стандарт» клувунуң командазынга уттурган. Чаңгыс санны 41-ги минутада киир тепкен.

Тбилисижилер оюннуң эгезинден идепкейни холга алырын кызытса-даа, бельгилерниң эки камгалалын өскертип шыдавааннар. Аалчылар удур халдаашкынны чедиишкиниг организастап, бирээзинге санны киирген.

Дараазындагы харыы оюн Льежке апрель 21-де болур.

В. БОНЧ-БРУЕВИЧ

ВАСЬКА ДИИС

— А сенде диис бар бе?— деп, Владимир Ильич мээң уруум Лёлядан айтырган. Ынчан Владимир Ильич бистиң чайлаавыска аалчы боор дыштанып чоруп турган.

— Бар! Васька. Бис ону Василий Иванович дээр улус бис. Бо-дур!—деп, Лёля кухнядан оожум чоргаар базып үнүп келген улуг, кара диисче айыткан.

Ооң барык шупту боду кара, боскунда ак галстуктуг; даваннары база ак-ак, туфельдер-ле, а кудуруунуң эң бажы чөөк ышкаш база ак.

— Маажым чоргаар диистир! Чалгаазы-даа аажок боор он—деп, Владимир Ильич дыңзыг чугаалаан.

— Канчап бардыңар, Владимир Ильич, күскелерни амыр тудар диис болгай—деп, Лёля ынак диизин камгалаан.

— Ол дээрге ооң дөрт хүлээлгези ышкажыл... Илбишиди кылып билир бе, көрээлем.

Ынчангаш Владимир Ильич диисти холга дүрген ап алгаш, боскунуң адаан кижиргендирген, кулактарының адаан суйбагылаан... Васька аажок таалаан, оон Владимир Ильичиниң салааларын оожум чымчак ызырып эгелээн. Оон ойталап чыда дүшкеш, буттары-биле Ильичиниң салааларын часкаарын оралдашкан.

— Ойт, кулугурнуң оюнзаан аар! А-дыр, шурап билир сен бе, көрүп көөр-дүр!—деп, Владимир Ильич чугаалаан. Оон ол диисти черже салыпкаш, холун дораан-на дээрбектей тудупкаш: — Шура, шура!.. Васька, Васькажык, халы-шура...— дээн.

Диис аамайланып калган. Владимир Ильич дээрбектей туткан холдарын Василий Ивановичиниң хаайынче чоокшуладып-ла олурган.

— Халы, че!—дээш, диистиң соондан оожум идип кааш, ол салааларын суккулаштырып алган холун ооң мурнунга дээрбектей туткан.

Диис туруп кээп, ооргазын хокпейтипкеш, Владимир Ильичиниң холдарының дээрбээн өттүр арай-ла дидим эвес, оожум шурай берген. Владимир Ильич оон база дораан-на холдарын ынчаар туткан, ынчаарга Васька күзелдии-биле дүрген база катап шурай берген. А дээрбектей туткан холдар ооң мурнунга каш-даа удаа көстүп келгилээн. Диис шурап турза-турза, улам аваангыр-кашпагай болган дүргени дам барган. Оон ол кудуруун сеглейтипкеш, бажынынче караңнадып ыңай болган, чада адаанче кире халааш, оон оптуу сүргей бакылап көрүп чыткан...

— Эх, тенекпейни сени-даа аарай! Хөннүн калган! Дезипкен!.. Эр-хей, ол-ла болгай! Эки-ле шурагыладың! Эртемден болур сен... Лёля, аңаа сүттен бер. Ол эки чемненир эргелиг болду, эки-ле ажылдады — деп, Владимир Ильич чугаалаан.

Лёля кухняже маңнаан. Диизеге чылыг-чылбай сүт биле ак хлеб эккелгеш, чада чанынга салып каан. Диис ыңай-бээр көргүлээш, чада адаандан үнүп келгеш, хөрээ киргиревишаан, чемненип эгелээн.

— Васька, эр-хей! Ам сандай ажыр шурааарын өөренип алыр бис—деп, Владимир Ильич ону мактаан.

ЧЕДИП КЕЛЕМ, ЧАЗЫМ

Чылыг хөглүг үе,
Чырык чаагай, чазым.
Четтикпейн тур бис,
Чедип келем, чазым.
Тааланчыг ырлыг
Дамырактар аксын.
Челээш өңнүг чүзүн
Чечектер-даа үнзүн.
Чанган куштар дүрген
Чанып келзин, чазым,
Ыржым кыштаан арыг
Ыры-биле долзун!
Часты уткуй тергээн
Чаптанчыг анайлар
Хая кырлап дешкилежип,
Халып-шурап турзуннар.

Ш. ДАРЖАЙ.

ОГЛУМ ЧУРААН КОРАБЛИ

Кончуг чараш корабльди оглум чурааш,
Холум орта тутсуп берди, амырадым.
Хоо-биле аян киирип, кожаалапкаш,
Хостуг черде чалап алган көрүп ор мен:
Караңгы дүн, калчаа далай хайнып мөөрээн,
Каш-ла сылдыс дээрде чыраан, кыпкан өт-ла.
«Каңдан бүткен» корабльдиң эжиндириин
Кара ыштан алгаш көөрге, далаш-ла-дыр!
Кайыын үнген, бачым үүле бүдүрер дээн,
Кайнаар чедер дүрген иштиг корабль боор?..
Оглум биле ийи бисти олуртупкаш,
Океаннар кезидер дээн эвес ирги?

Е. МЫНДРИМА.

С. ТАНГАЙ-ООЛДУҢ «Допшулуурум холумайда. Ону канчаар ойнаар чувел?» деп фотоэтюду.

ТАНЦЫЛААР МЕН

Бир-ле катап башкы
Бисти бүрүн чыггаш:
«Байырлалдың хүнү —
Марттың сеэи келир,
Аваларга ынчан
Аажок солун концерт
Көргүзээли шиве,
Хөглүгбейлер» — диди.
Эжим-өөрүм шупту
«Экис-экис!» дижип,
Адыштарын часкап,
Амырап-ла үнду.
«Ыткыр, өткүт ырлаар
Ындыг кижи кымыл?
Шулук номчуур эрес
Күзелдиглер бар бе?» —
Хорлуу эжим шымдай
Холун өрү сунгаш,
Кончуг топтуг сөглээн:
«Таня-биле кады
Танцылаар мен, башкы»

П. ОНДАР.

ХООЧУРААН ТОНЗИЛЛИТ

Эмчиниң сүмези

Боостаага аарыг тыптып, температура 40 чеде бээрге, ангина эгелээнин билип каар бис. 6—10 хонук эминген соонда, кижи көңгүс кадык ышкаш сагындырар. Чамдык таварылгада баштайгы ангина каданнаап туруп бээр. Температура улам ханылап, мага-бот суларап, чүректе, чүстерде аартыр апаар. Ангина шагда эрткен ышкаш боор. А херек кырында ооң изи дөмей артканын эмчи шинчилгези илередир. Түңнелинде ол ангина хоочураан тонзиллит апарганы тодараар.

Хоочураан тонзиллиттиң болгаш ангинаның үнер чылдагааны өк безинде, боостаада, аас иштинде ириңниг микробтарның болгаш вирустарның турумчаанында болур. Оларга кандыг-ла-бир өскерилге болурга, өзүп эгелээр болгаш аарыг тыптыр. Өк безин мага-ботка камгалал рольду ойнаар. Ол ханче микробтар киирбес тускай бүдүмелди ылгадырып турар. Ынчалзажок ол бактерияларның, вирустарның катап-ла халдаашкынындан камгалап шыдавас чоорту чидириптер. Өк безинде ханы чарык бар. Микробтар аңаа өзүп, көвүдээр таарымчалыг байдалды тывар. Моон түңнелинде өк безин доктаамал каданнап, аңаа ириң туруптар.

Чүге чамдык кижилер ангинадан, хоочураан тонзиллиттен аарып чоруурул? Бо чорук хөй кезинде болунуң кадыынче чугула сагыш салбазындан хамааржыр. Диш аарыы, үргүлчү гриппээри—өк безинге дегдиришкинни болдура бээр. Оон кедерезе хоочураан тонзиллитке чедирер. Аас-биле тыпар улус болганчок-ла ангиналаар. Бо таварылгада өк безин доңуп, кургай бээр. Ооң камгалал ролюн кудуладыптар.

Хоочураан тонзиллит хөлчок нептереңгей. Бирги чадазында эм дузалап болур. Кажан организмге доктаамал микробтар бар апарып, ийиги чадазынче кирерге, эм күш четпестей бээр. Ынчангаш өк безин кезин эмнээр ужурга таваржыр. Хоочураан тонзиллитти баш бурунгаар болдурбайн барып болур. Бир-ле дугаарында бодун ангинадан камгалаар ужурлуг. Күскү, кышкы, часкы үелерде мага-ботту доңуруп болбас. Аас иштин арыглаар болгаш диштерни чогуур үезинде эмнедир ужурлуг. Мага-ботту дадыктырары кадыкшылга кончуг чугула. Эргим эштер, мага-бодуңарны дадыктырып, ажы-төлүңерге ол бүгүнү чаңчыктырып, өөредиңер. Бо бүгү кадыкшылдың кол үндезини.

Л. КОМЛЕВА.
Кызыл хоорай.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 9-ТА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40—Эртенги гимнастика. 8.55—«Ынакшаан булут». Мультфильм. 9.15—Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң орус ырының үлегерлиг хорунуң концерти. Уран чүүл удуртукчузу — РСФСР-ниң улустуң артизи Н. Кутузов. 10.05—«Цыган». Хөй сериалыг уран-чечен телефильм. 3-кү серия. 11.25—Телемедээлер. 11.30—14.15 — Чапсар. 14.15—Телемедээлер. 14.35—Агаардан халдаашкынга удур шериглер хүнүнге. «Терээн чурттуң дээрин камгалалында». Документалдыг телефильм. 15.25—Риганың ВЭФ заводунуң «Кантилена» Культура бажыңының скрипачылар ансамблиниң концерти. 16.00—Москва комсомолунуң ажыл-херектери. 16.30—«Тоолдуң аалчылары», «Адыг оглу» (Финляндия). 17.30—«Бирги отряд». «Космостуң чүс чылы». «Чыл демдеглелиниң арыннары» деп хөй сериалыг телеүндүрүлгениң 3-кү фильми.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.45—Бөгүн делегейде. 19.00 — Улустуң аялгалары. 19.15—«Өң болгаш чыт чок газтар». АКШ-тың химиктиг дайынга белеткелиниң дугайында дамчыдылга. 19.35—«Цыган». Хөй сериалыг уран-чечен телефильм. 4-кү серия. 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.35—Останкинога аныяктар кежээзи. Делегейниң аныяктарының болгаш студентилериниң Гаванага болган XI Бүгү-делегей фестивалының лауреаттары Т. болгаш С. Никитиннер-биле башкылар отрядтарының киржикчилериниң ужуражылгазы. 22.35 — Бөгүн делегейде. 22.50—23.25—Балет артистериниң оюну.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00—Англи дыл. 12.30—Төөгү. 7-ги класс. 13.00—Эстетиктиг кижизидилге. Техниктиг эстетика дугайы. 13.35—Төөгү. 4-кү класс. «Улуг чурт, тур!». 14.05—А. П. Чехов. «Иванов». 14.50—«Аннар часты канчаар уткуурул». 15.10—В. В Маяковский. «Шулуктерни канчаар кылырыл». 15.50—Телемедээлер. 16.00—18.15—Чапсар. 18.15—Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер. 18.45—ПТУ-ларның сургуулдарының бот-тывынгыр уран чүүлге республика көрүлдезиниң киржикчилериниң концерти. 19.25 — «Чаагайжыдылгаже — хүннүң сагыш салыр». 19.40 — Телемедээлер. 19.55—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00—«Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Ох биле Ах». Мультфильм. 20.15—Музейде концерт. 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.35—22.40 — «Байырлыг, чараш-кыс». Уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези.

АГААР

Республикага бөгүн кежер булуттаар, чагбас. Соңгу-барын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 5—10 градус соор, хүндүс 5—10 градус чылыыр.

КИНО

АПРЕЛЬ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Кондорнуң үш хүнү» (2 сериялыг) 9.30, 12.40, 17.30, 20.30, «Атлантиданың баштыңнары» 15.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ызыгуурган куу куштар» 9.30, «Операция «Ы» болгаш Шуриктиң өске-даа ужуралдары» 11.00, 12.50, «Экии, Мария!» (2 сериялыг) 15.00, «Амыдыралга ынак кылдыр силерни албадаптар мен» 17.30, 19.20, 21.10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ынакшыыр үе келген» (2 сериялыг) 17.00, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Космоста адыгжыгаш» 10.00, «Албадаттырып адаңганнар» (2 сериялыг) 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Улаштыр боолаашкын» 18.30, 20.30 шактарда.

Хоорайның дааш-шимээнинден кезек дыштанып, хүн бүрүнүң баш кедүртүнмес ажылындан чардыгып, хостуг үени чөп ажыглаарынга эң чугула чүүл —сад участоктары болур. Ону ажаап, караактаарынга тускай херекселдер херек. Черни шын болбаазырадырынга, ыяштарны азы ногаа тараан черлерни суггарарынга, чемишчидилгелер тегеринге, хоралакчылар-биле демисежиринге, дүжүттү чыырынга янзы-бүрү эт-херексел негеттинер.

Сад болгаш ногаа ээлеринге Кызылдың үлетпүр барааннар садыының рынок девискээринде турар ажыл-агый барааннарының № 4 магазини дараазында эт-херекселдерни садып алырын сүмелеп турар: хөрзүн дескилээринге болгаш үдүрертиринге херек дырбааштарны, кат болгаш өске-даа үнүштерниң дестерин казарынга хүүректи, өске-даа ажылдарга чугула тырттапны, тяпкаларны, ход хиреэлерин садып ап болур. Оон аңгыда азоттуг бүдүмелдер, суперфосфат база бар.

Магазин эртенгиниң 10 шактан 19 шакка чедир ажылдаар, 14 шактан 15 шакка чедир дүштээр. Воскресеньеде дыштаныр.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Тываның көдээ ажыл-агый техникуму 1982—1983 өөредилге чылынга бот-өөредилге болгаш хүндүскү салбырларга сургуулдар хүлээп алырын чарлап турар.

Өөрениринин хуусаалары:

Хүндүскү салбырның дараазында тускай мергежилдерге—агрономия, зоотехния, ветеринария (10 класс соонда) 2 чыл 6 ай; ветеринария (8 класс соонда)—3 чыл 6 ай; көдээ ажыл-агыйның механизациязы (8 класс соонда)—3 чыл 10 ай; бухгалтер учёду (көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелеринге) (8 класс соонда)—2 чыл 10 ай.

Бот-өөредилгениң салбырының дараазында тускай мергежилдерге — агрономия (8 класс соонда)—4 чыл 6 ай; агрономия болгаш зоотехния (10 класс соонда)—2 чыл 6 ай;

— бухгалтер учёду (8 класс соонда)—3 чыл 9 ай;

бухгалтер учёду (10 класс соонда)—1 чыл 10 ай; көдээ ажыл-агыйның механизациязы (10 класс соонда)—2 чыл 11 ай: көдээ ажыл-агыйның механизациязы (8 класс соонда)—4 чыл 11 ай.

Техникумга ССРЭ-ниң эр херээжен хамаатыларын хүлээп алыр. Шуут кээп өөренир салбырларга 30 хар чедир назылыг, ажылдавышаан (заочное) өөренир салбырларга — хар-назы ылгал чокка хүлээп алыр.

Техникумга киирер үеде мурнай хүлээп алыр эргелерлиг кижилер болза:

1. Нийти билиг школазын доозарда мактал бижик, алдын азы мөңгүн медальдар-биле шаңнатканнар, а ол ышкаш ортумак профтехучилищелерни тергиин дипломнуг дооскаңнар.

2. Совхозтардан болгаш Көдээ ажыл-агый министерствозунга хамааржыр организацияларның доктааткан дүрүм ёзугаар өөредип чоруткан кижилери.

3. Өөредилге черинге чедип алыр дээн мергежилиниң талазы-биле аңаа дөмей черлерге 2 чылдан эвээш эвес хуусааның иштинде ажылдааннар азы ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштеринге 2 чылдан эвээш эвес албан эрттиргеш, курлавырже халажып үнген шериг албанныглар.

Кирериниң шылгалдаларын дужаары:

8 класс дооскаңнар орус дылга (диктант), математикага (аас-биле); 10 класс дооскаңнар — литератураны (чогаадыг), математиканы (аас-биле), зоотехния, агрономия, ветеринария салбырларынга 10 класс дооскаңнар—литератураны (чогаадыг) болгаш химияга (аас-биле).

8-10 класстар доосканы болгаш документилеринде чүгле 4—5 демдектерлиг кижилерниң хүндүскү болгаш бот-өөредилге салбырларынга кирериниң шылгалдалары чокка хүлээп алыр.

Кирериниң дугайында билдириишкинни техникумнуң директорунуң адынга чаңгыс аай майык-биле чорудар.

Билдириишкинге капсырлаштырар чүүлдер:

— сес чыл азы ортумак билиг дугайында документилер (боттары);

— № 286 майыктың эмчи шынзылгазы;

— практиктиг ажыл стажтыглар болза, күш-ажыл дептериден ушта бижилге, бир эвес кежээки болгаш бот-өөредилгеге кирип турар болза, чаңгыс аай хевир ёзугаар чоруткан бижик, совхозтарның болгаш Көдээ ажыл-агый министерствозунга хамааржыр организацияларның чоруткан бижиктери;

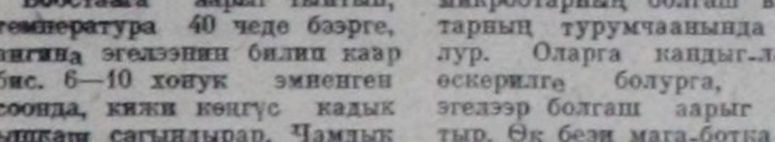
— 3Х4 см хемчээлдиг 6 фото-чурук (бөрт чок).

Техникумга кирер дээш келгеннер төрүттүнгениниң дугайында херечилелди азы паспортту, шериг билеңин (курлавырда шериг албанныглар) азы киир бижээн херечилелди (келдириишкин назылыглар) боттары көргүзер.

Шуут кирип өөренир салбырга билдириишкиннерни 1982 чылдың июнь 1-ден июль 31-ге чедир хүлээп алыр. Кирериниң шылгалдалары августуң 1-ден 20 чедир болур, сургуулдар составынга киир санап, хүлээп алыры 1982 чылдың августуң 21-ден 25-ке чедер. Бот-өөредилгелиг салбырга кирериниң шылгалдалары 1982 чылдың августуң 1-ден 20-ге, ноябрьның 18-тен 21-ге чедер, сургуулдар составынга киир санап, хүлээп алыры 1982 чылдың декабрь 16-дан 25-ке чедер.

Техникумнуң хүндүскү салбырынга кирип алганнарны ниити чурум-биле стипендия-биле хандырар. Совхозтарның үндезин национал ажылчыннарының уругларын өг-бүлениң материалдыг байдалының дугайында шынзылгага үндезилээш, күрүнениң долу хандырылгазынга алыр.

ТЕХНИКУМНУҢ АДРЕЗИ: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузунуң 5 дугаар бажыңы. Телефоннар №№ 2-36-24, 2-55-93, 2-43-09.

667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партий амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 884.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш типографиязы. (Кызыл, садыының кериктериниң талазы-биле эргелелиниң Кравченко кудумчузу, Щетинкин болгаш бажың № 1). ТС—00476